

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj julius—decemberig, azaz : 6 hónapra Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postai úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díja Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4 szám) bérmentve utasítandó.

Toldi Miklós arcképe és páncélja.

Volt-e s ki volt Toldi Miklós?

Különös dolog, hogy míg az erő és bajnokság e mentül derekabb képviselőjéről történetiróink hallgatnak, sőt van a ki létezését is kétségbe vonja : a nép ajkain annál több hőstette és kalandja él. Így a történetírás hiányát a hagyomány pótolja, mert végre is a szájról szájra járó hitrege vagy monda, a történeti igaz eszmék és személyek emlékének valódi fentartója.

A Toldi-mondakör fészkének Nógrád vármegyét tartják; s talán mivel e vidék Corvinról is sok regét őrzött meg, a hőst Mátyás király korába és hősei közé teszik át.

A magyar irodalomtörténet kitünő írója Toldy Ferencz, a Toldi-mondakörben „a magyar őskorból vagy épen eleink mythosából fenmaradt töredéket vél fölismereni, s hőstét jellemiben, a hellen Heraklessel meglepőleg egynek tartja.“ Az ő véleménye szerint „e monda, századról századra, hol csonkult, hol bővült s hovatovább újabb korba tétetett.“

B. Kemény Zsigmond, Arany „Toldijának“ (költői beszély XII énekben) jeles ismertetője, Toldy Ferencz barátjának fenebbi nézete ellen sikra száll („Divatesarnok“ 1854. január 15-ki szám) s noha örömet fejezi ki a felett, hogy Arany jó lélekkel hiszi Toldi Miklós létezését, sőt azt is, hogy „a kemény férfiú Nagy Lajos korában élt“ : előadása folytán míg e hit gyökerességén örvendez, egy helyütt azon lehetőséget is megengedi, hogy a hős, Mátyás korában is élhetett.

Illosvai szerint, ki e mondát a XVI. században dolgozta ki, s kinek előadási fonalát vette fel Arany : Toldi Miklós, Róbert Károly és Lajos királyok alatt élt volna. —

Minket báró Kemény okoskodása teljesen meggyőz arról, hogy Toldi Miklós nem képzelt, jelképes személy, hogy határozott egyediséggel, történeti korról és alappal bír.

Illosvai szavai után pedig, de kivált Arany szép költői beszélyének mélyen átgondolt tervéből itélve, minden egyéb revelatio nélkül is, hajlandók vagyunk Toldi Miklóst, határozottan Nagy Lajos korába áttenni.

Toldi Miklós született Nagyfaluban s mint Illosvai róla verseli „erős vastag gyermek volt kicsiny korában.“ — Idősb testvére

György, egy — mint gyanítható — középsorsu nemesnek nagyobbik fia, apród a király udvarában s később levente. Miklós, a kisebbik fiú, béresei közt s mezei munkában nő fel. Óriási testi ereje bámulatra ragadja a cselédeket s a Nagyfalu mellett átutazó katonákat. De Miklós, minden óriási ereje mellett alkalmasint örökre a csép és kasza mellett marad, ha gyilkossága földönfutóvá nem teszi. Miklós t. i. az apai házhoz látogatni jött bátyjának Györgynek szolgálói közül, kik őt urok unszolására kövekkel és kopjakkal dobálják, egyet haragjában mint valami szemtelen legyet, véletlenül agyon csap s e miatt „a réten és nádokon bujdosik vala.“ Nehány, herculesi erejét kitüntető kaland után „Budavarába téved, hol a király udvarában a szakácsokat ételért szolgálja, szennyes fazekakat mos, nagy kondérokban a Dunáról vizet hord, de egyszersmind, midőn a vitézek rudat hánynak, ő is a konyhából odaballag s ezen erőgyakorlatban mindig legyőzi a többieket; a király figyelmét magára vonja s így kisül, hogy Miklós Toldi Györgynek atyjafia s gyilkosságért bujdosott el hazulról.“ Ekkor a király Toldi Györgynek, mint házolgájának, megírja,

hogy kegyelmet adott öcsésének Miklósnak, kit katonának szánt. Miklós csakhamar párbajban legyőz egy híres cseh bajnokot, a király ezért testőrei közé választja s tizenkét lóra neki hópénzt adat. — Itt kezdődék fényesebb pályája.

„Toldi tekintetre emelkedik s késő vénségeig nagy párbajokat viv. Három éven kívül, mellyeket a király kegyéből kiesve Kassán

TOLDI MIKLÓS arcképe az Erdélyi múzeumban.

töltött, mindig a király udvarában és kegyében van; de semmi olly vállalatra nincs alkalmazva, melly magasabb lelki tehetséget igényelne.“

Végre meghal Nagyfaluban, mint kiszolgált athléta.

B. Kemény, történetíróinknak Toldiról való hallgatását, e vasgyurónak pusztán csak óriási erejére épült hírből magyarázza, mellyet a hagyomány sem hozott kapcsolatba, még a legkisebb hadjárattal is.

Millyen fogalma legyen a néphitnek Toldi erejéről, mutatja azon szájhagyomány, hogy a dunaszigeti párbajában, egy lábrugással a csolnakot, a szigettől a dunapartig lökte; üdvözléskor pedig úgy megszorítá versenytársa tenyerét, hogy vaskeztyűje összelapult s kihaladozott a szerencsétlen cseh embernek minden ujja, — majd midőn cifra aranyos életet él a királyi udvarban, a jó Magyarország czimerét csufoló olasz bajnokot kopjájával a nyeregből messze földre veti; egyszer meg hol hol nem? botjával úgy megfenyegeti a Nagy Lajossal ellenes római császárt (luxemburgi IV. Károlyt) és a többi tizenegy fejedelmet, hogy mindenik rögtön felpattan székéről és fejet hajt a magyar királynak, kinek méltóságát illy erős férfiú óvja. (E fenyegetőzés a brünni királygyűlésen történt volna.) Egyetlen szerelmes kalandja, a mit róla beszélnek, egy budai kaczer menyecskével történt, ki a jó Miklóst egy festett oroszánra felugratja s Toldi az ablakon át az utcára bukik.

Német-ujvári bajvivását Vörösmarty két különböző mondából gyönyörűen állította össze.

Arany a Toldi-mondákból Miklósunknak az apai háztól elzülését dolgozta fel azon pontig, mellyben a cseh lovagot legyőzvé, Nagy Lajos őt udvarába fogadja s a hatalmas Széchi nádorral, az oligarcha Kont Miklóssal s a büszke Laczfyak és Drugethekkal lovagol, társalog és szolgál együtt. Arany a legszebb vonásokkal állítja őt élénk, azon naivsággal, mellyel Homér szokta hőseit kifesteni, mint szerető háladatos fiut, hű testvért, igénytelen embert és rettenthetlen bajnokot. A „Toldi estéjében“ pedig a bajnok pályájának végét rajzolja, midőn a már kegyvesztett Toldit, Kassáról a király Budára hivatja. Midőn az öreg bajnok a várba lépett fel, meglátják a hetyke ifjak és gunyolni kezdik: lisztés zsákok vertek-e fejedhez? halpénz ütött-e álladon ki? a harmadik fehér ludnak csufolja. Nevetnek ezüst szakálán, mellyről maga elindulásakor mondá, hogy 'szálanként kitepi, ha gyalázatot hoz rá, de gyöngybe és aranyba foglaltatja az ellenkező esetben. S most e megaláztatás! Toldi köntösujjával, mellyben héttollu buzogánya van, jesújtja a hetyke paczkázók közül a kit elérhet s a kihallgatási terembe lépven még ő emel vádat s tanácsolja a királynak:

— Mászor megfeddenéd apró kölykeidet,
Hogy meg ne csufolják az én vén fejemet.

Toldi Miklós 20 éves korában került Nagy Lajos udvarába, s hatvan és néhány éves korában halt meg az imént leirt esemény után csakhamar — Arany előadása szerint Budán.

* * *

A híres Toldi Miklós utódai Erdélybe szakadtak, s ha a még most is élő, már agg és fi-maradék nélküli gr. Toldi Sámuelt elveszszük, a reményteljes nemzedék gr. Toldi Lőrinczben kihalt 1856-ban.

Hagyatéka közt találtak egy arczképet, mellynek másolatát itt közöljük, s mellynek eredetije olajfestés, mintegy tizenkét hüvelyknyi nagyságban.

A festész neve nem tudatik, azonban jártas kéz nyoma látszik rajta. — Az évszám 1512-öt mutat, mit voltaképen nem tudhatni, mire vonatkozik. Az arczképhez egy pánczél is járult, mellynek rajzát alább adjuk.

A pánczél egyszerű mű, de az ugynevezett „nemes rozsa“ figyelmeztet régiségére, s a 70—80 font nehézség meggyőz, hogy ez egykor csak egy Toldi mellénye lehetett.

Mind a két becses régiség eredetijét a gróf utódjai az Erdélyi muzeum gyűjteményei közé tevék le, hol legméltóbb helye van, s rajzát onnan veszik olvasóink. Mint értesültünk, ezen kívül még több kisebb ereklye, nyakvéd, mellvéd, ümög, paizs, pisztoly, tokok stb. összesen 14 darab jutott ez alkalommal az Erdélyi muzeum birtokába.

A falu véne.

Sir a hegedűnek szomorú nótája,
Mintha csak a bánat szállt volna reája;
Őt, avagy hat cigány olyan búsan húzza,
Csaknem megreped a hegedűnek húrja.

Tán meg is repedne, de itt jó a frisse,
Hogy a hűrt s a szívet öröme deritse;
Mert hiába! ilyen már a magyar nóta,
Ríkat és lelkesít több évszázad óta.

Falu ifjusága fürge tánczba lebben,
Az öröm sugára ég minden szemekben;
Repül a rokolya, dobog a gyepes föld, . . .
Alkotnak a nézők eleven széles kört. —

E vigalmas korcsma átalellenében
Áll egy kicsi kis ház kimeszelve szépen,
Vasárnap van, a lak apraja és nagyja
Kiült enyelegve a tapasztott padra.

Mint egy élő emlék rég letűnt időkből,
Min a kor hatalma napról napra örül,
S tarka szép virágok gyülvöngnek körébe —
Igy ül unokai közt a falu véne.

Ősz hajával játszik futtában a szellő,
Melly a vadgesztenye lombjai közül jó;
Együtt növekedtek az öreg s a vadfa,
Születése napján ülteté ezt apja.

S lassan mindaketten hogy megvénülének!
Egyik terebély fa, a másik meg vén lett;
Mindakettő ősz már, az a sok virágtól,
Ez meg az öregkor ezüst-szin havától. . . .

Szól a hegedűnek zengzetes nótája,
Falu ifjusága lelkesülve járja.
Elmélázva nézi a falunak véne,
Régi álmak tűnnek vissza emlékébe.

Nézi, nézi mélyen . . . tündér képzelete
Aranyos virágu rétekre vezette:
A fiatal évek boldog korszakára,
Mikoron a csárdást ő is tüzzel járta.

Pedig régen volt az! mert hisz már azóta
Fiának is szólott ez a fürge nóta,
Most meg unokája apróztatja épen,
Az a barna kis lány, kendővel kezében. —

Az öreg Sebestyén el-elmondogatja:
„Csak még rám virradna Örzi lakodalma!“
Betelik e vágya nem olly sok időre:
Új borra lesz Örzsé boldog esküvője. — —

Megérkezik fia a látogatóból,
Fut a kicsi hozzá az utcaajtóból,
Ő is üdvözölve nejét, édes apját:
Mindenk gyermeknek nyújt egy piros almát.

Felesége fölkel, helyet enged néki,
S a konyhába fordul étel után nézni;
A nagyobb fiu már apja térdén nyargal,
Mondja, hogy huszár lesz, ha tud banni karddal.

Vége lesz e közben a táncznak, zenének,
Lányok és legények immár hazatérnek,
Örzsé is jön sugar jegyesével együtt;
Jaj de gyönyörű pár ez a kettő együtt!

„Üljetek le mellém aranyos cselédim,
Lelkem hadd viduljon ajkítok beszédin;
Milly boldogok vagytok . . . volt nekem is párom,
Az Isten nyugoszeza meg a másvilágon!“

Igy szól a családfő; ezek szót fogadnak,
Leülvén hátára az alacsony padnak;
És az öreg őket kedvteléssel nézi . . .
Köztök ifjuságát visszatérni érzi. —

Este lesz azonban. A nap végsugára
Bucsuksókot ejt a kerek láthatárra;
Esti imádságra szól a torony nyelve,
A család szívében mély viszhangra lelve.

Fölkel a sápadt hold ezüstös ladikja,
Az ég tengerére barázdát hasítva,
Ezer apró csillag fénye támad ebből,
Mind olly szépen néz le a magas mennyekből...

A legény bucsut vett, haza felé mégyen,
Telve boldogsággal lángoló keblében;
Pirul a lány arca... úgy tekint utána...
Jó, hogy pirulását egy ember se látja.

Kiüzen az asszony, hogy kész a vacsora,
Siet az apróság nyakrafőre oda;
Bemegy valamennyi, Sebestyént kivéve,
Nem vacsorál már ő, lesz közel husz éve. —

A szomszéd mezőkön bus furulyahang kel,
S lenge szellő szárnyán magas éjig hat fel;
Zokogó panasza olly szomorun hangzik,
Még a csillag is sir, — csaknem ide hallik...

Legalább könyüi, tiszta harmatkönyvek,
A föld pázsitára bőséggel ömölnek...
Az öreg csak hallgat, ... könyv tolu szemébe...
Mult idők emléken csügg a falu véne. *Kuliffay Ede.*

Mint szedték rá a prókátort 1636-ban?

Novella, írta PÁLFFY ALBERT.

I.

Nemzetes uramnak fáradságos, és viszontagságteljes élete volt, miglen mostani kényelmes állapotára vergődhetett.

A történet, melly itt következik, ezelőtt több mint kétszáz esztendővel ment végbe, s akkor Magyarországon, kívülbelől felette veszedelmes, és háborgós idők folytanak.

Benkő Miklós uram életének ötvenedik esztendeéig szakadatlanul a kard mesterségét üzte. Számatalan ellenségének csapkodta el fejét, ellenben ennyi csaták alatt őt magát annyira elfaragták tagjaiban, hogy immár 1630 táján ő urasága már nem volt egyébbre való, mint hogy visszavonuljon ősi fészkebe Szöllőskére a Bodrog jobb partja mellé, s ott háza kormos falai között megtelepedvén feleségül vegye megholt tiszteletes uram hátramaradt özvegyét.

Azonban e keresztyéni határozatnak is csak fél eredménye lehet. A házasság ugyan tisztos renddel s vig lakadalomszó mellett végbe mene, de a várva várt apró örökösök, daczára a házasságok legjobb akaratának, évről évre konokul elmaradának.

A remény utolsó szikráját a mostoha 1636-dik év vitte el, midőn Istennek beláthatlan rendeletéből a különben még mindig csinos, és tüzről pattant asszonyka rövid betegség után mindörökre bucsut mondott e gyarló világnak.

Igy találjuk most nemzetes uramat sötét gyászban, s özvegyi házának rideg kietlenségében. Ott ül ő naphosszat atyjáról maradt börpárnás karszékében, s e tétlen élet folytán úgy neki indul hizni, hogy az övéhez hasonló gömbölyeg hasacsát hasztalan keresné a Bodrogtól a Hernád partjáig.

Illyetén állapotában öreg uramnak gondolatai megmeg-indulának, s olykor mondogatá magában...

— Abban hibáztam el dolgomat, hogy legalább is nem husz esztendővel korábban fogtam a házassághoz. Lenne most bizonyosan egy pár életrevaló fiam, s ezek nyáron át odajárogatnának a hadakkal a Fehérhegy alá kardoskodni, télre pedig haza jönnének, s elbeszelnék nekem a kandalló tüze mellett csatájok kimenetelét, tábori kalandjaikat minden szenvedéseiket, s nélkülözésöket, s megmutatnák a hazáért vett sebeket; mikéért azonban ellenségeik számára a halál csapását adák vissza kölcsön fejében.

Mind e szép elmélkedések csak hiába lönek, a hol nincs ott ne keressünk.

Egy reggel öreg uramat e lelki töprenkedései között a felkelő nap első sugarai találák.

Nyugatra az emelkedő halmok azon magaslatokba végződének, mellyeken túl a völgy lejtőjén Sátoralja-Ujhely városának tornyai emelkednek.

Nemzetes uramnak valamely jeles gondolat ötlék elméjébe, s mindjárt is neki bátorodván mondá:

— Nem ér ez a busulás semmit. Ha nem adott az Isten gyermeket nekem, adott legalább annyi észet, hogy keressek magamnak ilyenféle portékát onnan, hol úgy is több van, mint igazán kel-

lene. Ime itt lakik Ujhelyben, csak egy mérföldnyire hozzám, kedves unokahugom, özvegy Rátónyi Benedekné asszonyom, kiről annak idejében, ha valami ujságot hallottam, mindig a volt a beszéd: beteg szegény, gyerekekéban fekszik, a mult héten ajándékozott ismét egy ép és egészséges magzatot szeretett férjének.

Ezt mondva, felkelt helyéből a felvidorult öreg, s felnyulván a mestergerendára, onnan egy imádságos könyvet vön elő.

— Mindjárt meglátjuk — mondá — hanyadán vagyunk. Ide mindent feljegyeztem, a mi familiánkban valami nevezetes előadta magát. —

Forgatta a könyvet. Nehezen váltak el egymástól a rég ki nem nyitott, s ócskaságtól elfeketült könyv durva lapjai, de elvégre mégis megtalálá benne mit keresett.

— Itt van, megvan:

„Rátónyi Benedek uram gyermekei.“

Első: Rátónyi Sámuel, született aug. 13, 1612. Meghalt ugyan azon év december 24., midőn az első foga kezdett jönni (†). — Evvel semmi dolgom.

Második: Rátónyi Péter: született apr. 20. 1614. Meghalt september 8. 1614-ben: odacsapván a kóborló tatárok az ártatlan kisdédnek fejét a kapu félfához, hogy azonnal agyveleje kilocscsana (†). — Isten nyugosztalja meg.

Harmadik Rátónyi Gáspár született sept. 15. 1615-ben midőn édes anyja a tatárok prédálása után mezitláb Ónodra futott: Meghalt három hónapos korában, midőn Magyarországot ez eltemetetlenül maradt holttestek miatt ama nagy pestis pusztította (†). —

Az öreg megcsóválta fejét, mintha mondotta volna: Bizonyára még az sem elég, hogy az embernek gyermeke szülessék: még fel is kell azt nevelni tudni: s annyi közül is csak az marad meg, kit Isten akar...

Folytatta tovább az olvasást...

Egymásután következtek az évek, s a Rátónyi-háznál egy gyermek születése olly bizonyos volt, miként hogy a nyár is megszokta hozni a mezők gabonait, s a kertek gyümölcseit, ha az idők viszontagságai a terményeket el nem pusztították...

Olvasta a könyv lapjairól a szépen hangzó Tamás, Miklós, Sándor neveket: de mindenik után ott állott eme sötét jel (†), melly mint valami temetőben a szomorú fejfa, a világra jött polgároknak gyászos kimultát jelenti visszavonhatlanul.

Már vissza akarta tenni helyére a vigasztalni nem tudó könyvet, midőn elvégre szemei a lajstrom végén két olly nevet pillantának meg, melly alatt Istennek hála, a halál bizonyos jelének vonásai hiányoztak.

Legelőször is az erősb vonásokkal rajzolt évszámok betűi tünének fel előtte. Az egyik 1619. a másik 1620-ról szólott, miből könnyen kiszámithatta, hogy jelenben e gyermekek mintegy tizenöt, és tizenhat évesek lehetnek.

Nemzetes uramnak megdöbbsent a szive örömeiben, s megtörölve izzadó homlokát mondá:

— De már azt megmutatom, hogy ha élek, egyik e ficzkók közül az enyém lesz! Ha másként nem adják, ellopom, elragadom, s erővel is ide hozom. Aztán neki testalom minden jószágomat s ha Isten segít, még meg érhetem az időt, mellyben unoka öcsém számára feleségül a vidék legszebb leányát hozzuk ide. Azért sem fog a dicső Benkő vér kiveszni e világból!

Azonban öröme gyuladt szemeinek vidor tüze csakhamar ismét elhomályosodék. Oda talál még egyszer nézni a beírt lap betűire, s rögtön füstbe mennek minden tervei.

Nem állott ugyan e nevek után ismét ama kétségbeejtő jel, melly a szülötteknek viszont kimultát hirdeté, hanem inkább ezuttal maga a név volt itt mindenek megölő betűje.

„Klárka és Rózsa“

— Tehát leányok? Oh én boldogtalan, mért nem nyitom fel jobban szemeimet, hogy legalább felhevülésemben ne kellene magamat így megcsalnom! Leányok! Klárka, és Rózsa! Ezek maradtak meg, s az oroszánvérű fiúk meghaltak! Ez mindent megváltoztat. Így nem alkuszom. Kinek kellene a mai világban leány, ha csak nem annak, ki szándékosan terhet, és nyügöt akar nyakára vállalni. Patvarba ezzel a nyávogó portékával, egyéb nem is kellene vén fejemnek mint az eféle vézna fehérség, hogy aztán midőn reggel felkelek, azt lássam, hogy szobámban valaki a fogásra, a fegyverek közé holmi tarkabarka asszonyi rokolyákat aggatott oda... Köszönöm a mulatságot: nincs szükségem czimbalomra.

II.

Voltak idők, midőn nemzeti uramat fiatal korában, a csatában leütötték lováról, megkergették, megszalasztották, s rá még jól is elvagdalgatták, mindazáltal egy pár nap alatt újra legény volt ő a kengyelben, s megülte a lovat, mielőtt sebei jóformán behegedtek volna. — Jelen csatavesztését azonban, midőn fiukat keresve lányokra talált, csaknem négy hétig kelle kihevernie.

Ezalatt pedig boszus volt, haragos, zsémbes, házsártos, és veszekedő, úgy hogy még vén gazdasszonya se állhatta tovább vele a dicsőséget, hanem felszedte sátorfáját, s elment Kereszturba más szolgálatot keresni.

Eltelvén e nehéz napok, Isten meghozá a Hegyaljára a szép őszi időket. Nagyban ért már a domb oldalán a szőlő, s mindenfelé készültek a közeledő szüretre, annyival is inkább, mert ez évben ő nagysága Rákóczy György uram a bányavárosok alatt szerencsétlenül hadakozván, erősen torlódtak lefelé az idegen hadak, kik elől jónak látták volna a szőlős gazdák termékeiket a hegyoldalába sziklába vágott erős pinczéjükbe jó előre elrejtteni.

Öreg uram illetően hosszadalmas busongásai után, ismét megmozdult bőrpárnás karszékében, s homlokára ütve mondá:

— Mentül inkább hányom vetem e dolgot, annál inkább félni kezdek, ha netán hirtelenkedő voltam a multkor ítéletemben, mert hiszen úgy látom könyvemben, hogy az 1620-dik év óta ottan többé Rátonyi Benedek uram háza népéről misincs feljegyezve, ha csak nem azon szomorú eset, midőn ő kegyelme maga is a vízbe bukott a tokaji rozshidról, s belefuladt a Tiszába, e pedig még csak a minapában, ez előtt hat esztendővel történt, midőn az én lakadalmamat tartottuk. Attólfogva tehát egészen vissza Rózsa születéseig legalább is tiz esztendő folyt le, s épen nem hihetetlen, hogy az én kedves unoka-hugom Rózsa leányának születése után is

csak úgy folytatta jeles házasszonyi tisztét mint az előtt, s annak utána is megajándékozta férjét szerelmének további zálogaival. Ki tudja? hát ha a Klarikák és Rózsák után ismét Péterek, Jánosok, Gáborok, és Sebestyének következtek? s most az eladó leányok mellett ott durcáskodik a tantítóval a tengernyi tenger sok apró

gyerek, haragudván, mért nem eresztik őket most mindjárt, tizenkét, tizenhárom esztendő korokban a lovas dandárok közé, hogy ott kardjaikkal olyan kaszabolást tegyenek, mint itthon a kertben pálczáikkal a mákvirág megnevekedett bimbói között.

E fárasztó töprenkedések nemzeti urammal eltartának szintén az ebéd felhozatalaig, hátráltatván annak sebes folyását a közbejövő nehézkes számítások, midőn a lefolyt évek történeteit, s az azoknak megfelelő évszámokat kelle előbb egyenként egybevetni.

A dolog java délutánra maradt, a midőn is így szóla magában nemzeti uram: (letevén kezéből a kést és villát, s megtörölvén a bor hullámitól valamennyire megnevésedett bajusza szálait:)

— Meg kell tudnom, miben áll e dolog. A fiúcskák közül a nagyobb tizennégy éves lehet, de ezt, ugyis tudom, nem

adják nekem, nem is követelhetném, hogy az idős miattam elhagyhassa atyja házát. Hanem hogy a kisebbiket azt a tizenhárom esztendő pajkos gyerkőcöt tőlem el nem disputálhatják, azért már kezeskedem.

Hét esztendő nem a világ, s akkor aztán törvényes, és szivem szerinti örökösöm számára Szöllőskére hozom feleségül a leg szebb leányt, kit csak a Bodrogtól a Hernád vizéig találhatunk.

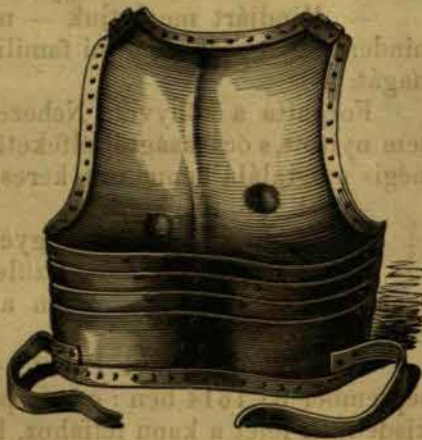
Délutánra fordulván az idő, nemzeti uram megnyergelteté paripáját, rázökönté roskadt testét a ló hátára, s megindult a hosszú utra Szöllőskéről Sátoralyja - Ujhelybe, melly jó utban is közel egy mérföldnyi távolságra esett. (Folytatás következik.)

Lőcse.

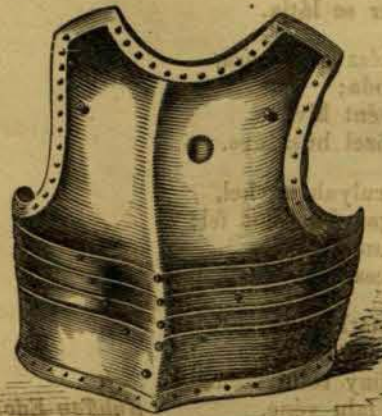
(Szepesmegyében.)

Lőcse hajdan nevezetes város volt s főhelyet foglalt el a száz lakosságú szepesi városok közt, mellyek már a XI. században híresek voltak s mind politikai, mind egyházi tekintetben különös tartományt képezének. IV. Béla szép kiváltságokkal ajándékozta meg s királyi várossá tette. Itt lakott a szepesi gróf is, de ez lakását 1440ben Ulászló parancsára Késmárkra tette át. De azért Lőcse nevezetes város maradt s Kassa, Eperjes, Bártfa és Késmárk

városokkal egyetemben a magyar-lengyelkereskedésnek volt egyik főpiacza. Sőt később Kassa hanyatló kereskedését is Lőcse és Késmárk ragadta magához. Késmárknak hosszú időig volt vetélytársa a kereskedésben. Mindkét város birtumegállító joggal s e miatt, miután egymáshoz közel feküsznek, sokszor összeütözköztek nemcsak érdekeik, hanem a csatamezőn fegyvereik is, még pedig véresen s egész dühvel, úgy hogy az I. Ferdinand s Zápolya alatti

Toldi Miklós pancseje.

(Lásd a szöveget 314. oldalon.)

A pleiswiti nagy tölgyfa.

zavaros időben valóságos kis háborút folytattak egymás ellen, úgyekkel természetesen a mint illik. Wagner följegyezte ez időből hogy a késmárkiak Lőcse ellen olly saját találmányu tüzgolyókat használtak, melyek tüzét nem lehetett eloltani. De azért Lőcse is, mint e kor szelleme és kívánalma szerint majdminden iparos város, igen kitünteté magát hadszerek, ágyu, ágyugolyó, puskagolyó, lőpor stb. készítésében, úgy hogy több ízben, e hadszerekben róttá le királyi adóját.

Messze földön nem találta párját annak idejében a lőcsei egyház orgonája, melyet 1623-ban Komic Kristóf készített 13,000 forintért, mely magára vonta minden műértő csudálatát. Hasonlón híres volt a lőcsei torony is, mely 1647-ben épült s réz födelére 100 mázsa rezet, ugyanannyi vasat s 13 m. ónt dolgoztak fel. — 1652 táján itt már volt rézmetsző is, bizonyos Kremieniz, ki többek közt Wesselényi Ferencz arczképét is részbe metszé. — E képről 1840-ben azt írta Horváth Mihály, hogy biztos kutfőből tudja, miszerint nemrég Krapinai István birtokában volt. Vajha előkerülne valahonnét a — pesti Nemzeti muzeumba.

Ez időtájt a város méhserral nagy kereskedést üzött s 17,000 akó vitetett ki határából. — 1601- és 1604-ben Bocskay hajdui, 1619-ben Bethlen Gábor, 1682-ben Tököly seregei szorongatták Lőcsét. II. Rákóczy Ferencz 7 évig birta s 1710-ben vették tőle vissza a királyi hadak.

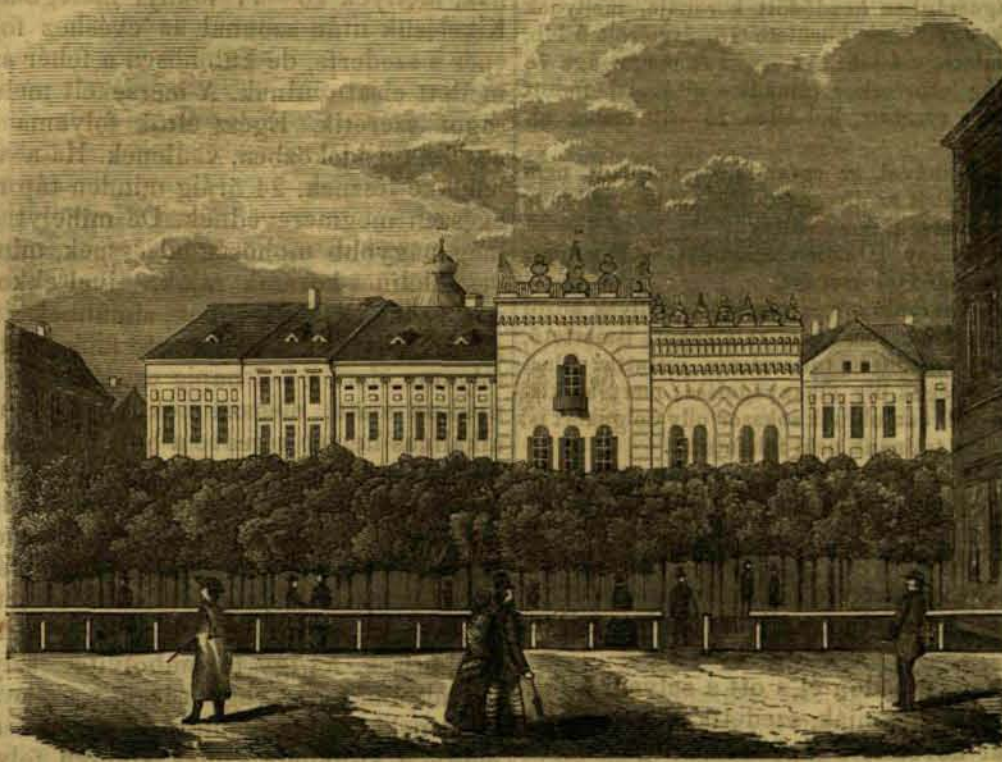
temploma, mely párját alig találja hazánkban; a nagy városház (l. képünkön), a szép megyeház, a régi Thurzó-ház stb. Hajdan e város igen meg volt erősítve, most mély sánczait gyümölcsös kertek foglalják el. Itt székel a zepesmegeyi törvényszék; van gymnasiuma, könyvnyomdája stb. Lakossága német és tót, számra 5400; főfoglalkozása a kézmivesség, kereskedés, földmivelés. A lőcsei boró nagy szeme és jó íze által igen híres; nevezetes fehér méhsere és sajtja is.

Könyvnyomdája régi időben igen híres volt, s a latin és magyar irodalom legtöbb termékei itt láttak napvilágot. Erre mutat a kalendáriumainkon sokáig divatozott ama felírás: „A régi híres lőcsei formára.“

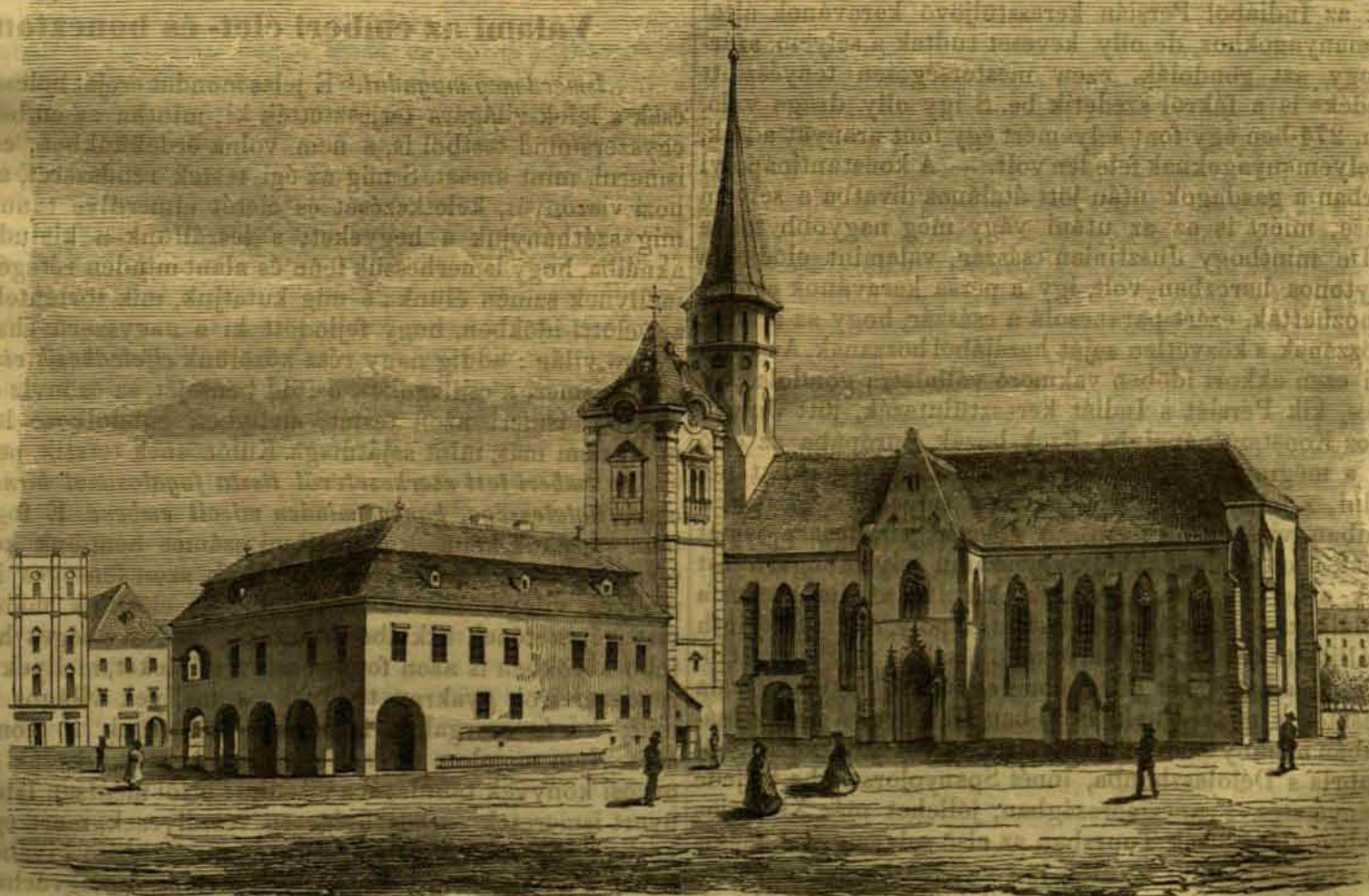
A pleiswitzi nagy tölgyfa.

Európa több óriási fát bir felmutatni, mint maradványait a rengeteg őserdőknek, melyek helyét ma az eke hasogatja s népes virágzó községek borítják, avagy kopárság jelöli, kivált a hegységek ormán, hol egykor hős források fakadtak, most pedig a szárazság miatt egyetlen fűszál sem sarjadhat fel.

Illyen az óriás-gesztenyefa Aetna hegyén, melynek odujában száz lovas kíséretével együtt menedéket talált aragoniai Johanna királyné, midőn egyszer a tűzhányó hegy megtekintésekor hirtelen égiháboru kerekedett. E fa törzsén át akkora nyílás van, hogy két kocsi átmehet rajta egymás mellett

Lőcsei sétatér.

Lőcsei főpiacz.

A város kies fekvésű dombon terül el Eperjeshez 6 $\frac{1}{4}$ mérföldnyire. Főkéssége a közepén levő négyszögü piacz. A nagy és régi kath. templomban áll a főnebb említett híres orgona s a Thurzó-nemzetség sarkkövei. Jeles épületei az evangélikusoknak 1837-ben fölszentelt egyszerűen szép nagy

kényelmesen, ezenkívül, bent odujának üregében egy kunyhó áll, melyben az ör a fa lehulló gyümölcsét gyűjti össze. A tudósok véleménye szerint e fa van már 2—3 ezer esztendő is.

Ennél kisebb volt ugyan, de azért még mindig ritka a pleiswitzi tölgy,

melly szintén Európa óriás fái sorában foglalt helyet, melly Boroszlótól másfél órai távolságra 1833-ig állt fenn ép ágakkal, bár belől már egészen üres volt. Ekkor egy nagy vihar három főága egyikét leszakasztá, melly minde-
 nestől 14 öl fát adott.

Főtörzse 1846-ban még rendületlenül állt s 42 láb körülettel, s 14 láb átmérővel birt. Tizennégy láb magasságban kezdődött koronája, mellynek ekkor még két ága megvolt; ezek egyikének körülete 16, átmérője 5 láb, a másiknak körülete 13, átmérője mintegy 4 láb. Az egész fa magassága 78 láb. A törzs egyik oldalán a nagy ág letörésekor támadt s ajtóval befödött nyílás volt látható, melly a fa üregébe vezetett, hol állva 25—30 ember elfért egymásmellett.

1846. júniusában egy vihar alkalmával, az egész fa összerokadt, nem bírván többé tovább tartani az ágak terhét az üreges odvas törzs, mellynek falai pedig 2—3 lábnyi vastagságra nyeresek, épek voltak.

Az utolsó 150 év alatt a fa csak egy lábnyt vastagodott és Goeppert tanár vizsgálata s véleménye szerint már 700 évet ért.

Kétség kívül hazánk is bir több hasonló nevezetességet, mellyek közül azonban alig tudunk valamit egy-kettőről; mert nem találkozott ismertető, ki azok létezését napvilágra s a nagy közönség tudomására juttatta volna. Igen sajnós pedig a hasonló nevezetességek illy elhanyagolása; mert az kis-korúságra mutat, midőn a külföldet kell bámulnunk sokszor olly dolgokért is, miknél mi tán sokkal nevezetesebbeket tudnánk neki felmutatni.

A selyembogarak behozatala s elterjedése

Európában.

Azon sok hasznót hajtó s keveset igénylő rovarkáról akarok néhány szót váltani, melly a selymet, ezen a divatvilágban nélkülözhetlen piperecikket adja.

Ezen rovar India s Chinában szabadon él, s ott a selyem a fákról, hol ezen állatocskák magukat befonják, szedetik le, s használtatik föl a nélkül, hogy a rovar nevelése s táplálására legkevesebb gondot is fordítanak. De miután a vadselyem silányabb minőségű, s nem olly ajánlatos külsejű mint az, mellyet a folytonos ápolás s felvigyázás alatt levő selymérek készítenek,* azért a selyembogarak mesterséges tenyésztése eredeti hazájokban még 1000 évvel Kr. e. általános divatozott, s később a tökély magas polczára emelkedett. A chinaiakat a selyembogarak mesterséges tenyésztésére Selingeh chinai császárné tanítá 2600 évvel Kr. e. China s a mellette fekvő tartományok hosszú ideig maradának ezen gazdag keresetforrás egyedüli birtokában. Mert a görögök s rómaiak csak az Indiából Persián keresztüljövő karavánok által jutottak selyemanyagokhoz, de olly keveset tudtak a selyem származásáról, hogy azt gondolák, ezen mesterségesen tenyésztett selymér szövedéke is a fákról szedetik be. S így olly drága vala, hogy Kr. sz. u. 274-ben egy font selyméért egy font aranyat adtak, jóllehet azon selyemanyagoknak fele len volt. — A konstantinápolyi császári udvarban a gazdagok után jött általános divatba a selyem kelmék viselése, miért is az az utáni vágy még nagyobb fokra csigáztatott. De minthogy Jusztinian császár, valamint elődje, a persákkal folytonos harczban volt, így a persa karavánok semmi selymet sem hozhattak, ezért parancsolá a császár, hogy az arabiai öblön alá hajózzanak, s közvetlen saját hazájából hozzanak. Az alatt, mig mindenki ezen akkori időben vakmerő vállalatra gondola, két térítő szerzetes, kik Persiát s Indiát keresztülutazák, jött Jusztinian császárhoz Konstantinápolyba. Ezek hozák Európába az első selyemgubót, s megmutaták, miként kell a selyembogarakat nevelni s táplálni, s milly könnyen lehetne a selyemtenyésztést a császári államban virágzásba hozni. A császár parancsára ismét beutazák Indiát, s onnét magukkal nagy számú selyembogártojást hoztak, mellyek, a legközelebbi tavasszal kikelve, szeder s eperfa levelekkel táplálkoztak. Jusztinian Konstantinápoly, Athen, Korinth és Thebában állitattá fel az első selyemműházakat, úgy hogy Görögön a 12-ik századig egész Európában egyedüli birtokosa vala a selyemtenyésztés s gyártásnak. 1130-ban II. Roger a görög császárral harczában néhány ezer selyemgyárnokot vitt Görögországból Szicília, Kalabria s Délolaszthonba, innét Spanyolországba terjede el a selyemtenyésztés. Franciaországban, jóllehet már XI. Lajos korában 1470-ben alapították Toursban az első selyemgyárt, mégis a selyemtenyésztés csak 1600 év után jött virágzásba. Németországot selyemtenyésztésre a Franciaországból kiüszött reformátusok (Hugonották) taníták, kik Németonban s kiváltkép Brandenburg-

* A selyembogarak egyik fajának Chinában nincsenek gubói, hanem mint a pók, fákra szövi a szálakat. Ezekből, a fákról leszedve, szürke s fénytelen kelmék válnak, de nem olly könnyen szakadnak, s mint a vászon moshatók. Egy másik hernyó szövedékéből Japanban olly finom kelmét készítenek, hogy 50 hosszú ültöny, minőt az ottani nők egy-máson viselnek, csak 5 fontot nyom.

ban szivesen fogadtattak. S így terjede el áldott hazánkba Magyarországba is.

Végül valamit a selyembogár élte-s működéséről: ezen állatok kicsiny, gömbölyű sárga vagy halványkékes színű petéből származnak, mellyek 16—17 foknyi melegben 8—10 nap alatt kikelnek. Kikelésük után azonnal az evéshez fognak. Természetes eledelük eper s szederfa, de különösen a fehér szederfa levelei, más táplálék mellett elsatnyulnak. A mérsékelt meleget, tiszta léget s a szárazságot szeretik. Egész éltök folyama alatt négyszer, mindenkor 4—6 napi időközben, vedlenek. Ha a vedlés napja közeledik, erőtlenné lesznek, 24 óráig minden táp nélkül fekszenek, s majdnem egészen megmerevednek. De mihelyt a felrepedt bőrt elvetették, még nagyobb mohósággal esznek, mint azelőtt. Azonban a vedlés veszedelmes korszak rájuk, mivel ekkor sokan megdöglenek. Minden vedléssel fehérebbek, simábbak s nagyobbak lesznek, és a negyedik vedlés után kétszerte falánkabbak, mint azelőtt egész éltök folyama alatt. 6—7 napig ezután erős verességet lehet észrevenni nyakuk alatt, megszűnnek enni, nyugtalan ide s tova futosnak alkalmas helyet keresve a befonásra. A mint ezt megtalálták, nyálmirigyből fejlődő selyemszállal, mellynek hossza gyakran több száz rőf, behálózzák magukat; a tojásidomu sárga vagy fehér egybefüggő selyemszálak gubónak neveztetnek, melly azután legombolyítatik, a mi így történik: ha a selyembogár magát befonta, a természetes selyemszál selyemmotollán letekertetik, a gombolyagot e végből csaknem forró vízbe tevé, hogy a fonalat egybekapcsoló enyv feloldassék. Az így legombolyított selyem színe, mint már főnebb is emlitém, fehér vagy sárga, s csak szapannal való kifőzés által lehet neki a megkívántató fehérséget adni és megfosztani olajától, melly a különféle színek könnyű felvételére alkalmatlanná teszi. Ezen selyemből fonalak, ezekből pedig különféle selyemneműek készíttetnek; kitűnik a hosszas rovátkás báb, ebből 2—8 hét mulva mint lepke szárnyakkal jő elő, következik a szaporítás t. i. 10—20 nap mulva párosodván, 500—600 petét rak, s ezzel bevégi éltét s működését.

Iparkodjunk mi is, hazámfiak, ezen gazdag jövedelemforrás s iparágak tenyésztésére igen alkalmas hazánkban minél nagyobb tért engedni.

Érfy.

Valami az emberi élet- és boncztanból.

„Ismerd meg magadat.“ E jeles mondat erejét bölcseink eddigél csak a lélek világára terjesztették ki, mintha az ember nem állna egyszersmind testből is, s nem volna érdekünkben, ezt épen úgy ismerni, mint amazt. S mig az égi testek rendszerét, azok egymáshoz viszonyát, keletkezését és életét elmerülve tanulmányozzuk; mig széthányjuk a hegyeket, s leszállunk a kialudt tűzhányók aknáiba, hogy ismerhessük fenn és alatt minden rétegében a földet, mellynek színén élünk; s mig kutatjuk, mik történtek az emlékezet előtti időkben, hogy fejlődött ki a nagyszerű chaoszból e ragyogó világ: addig nagy rész közölünk elfeledkezik vizsgálni önmagát; s ismeri a csillagokat, a föld bensejét, az özönvíz előtti idöket, de nem ismeri azon testet, mellyben gondolkozó lelke lakik, s melly nem más, mint saját maga. Különösnek tetszik, pedig úgy van. — Az emberi test szerkezetéről tiszta fogalommal birni, nemcsak az orvos kötelessége, hanem minden mivel emberé. E fogalom nélkül nem vagyunk képesek megfejteni számos bennünk keletkező igen természetes tünetet, s megfosztatunk azon fenséges ismeretektől, mellyek világa csak akkor nyílik meg előttünk, midőn az emberi test gépezetének titkaiba tekintünk. — Nevetséges hallani miveltebb körökben is azon fonák észrevételeket, mellyek a test alkotó rendszereiről gyakran tétetnek, s mellyek világos tanui annak, milly kevés szorgalom fordittatik közöttünk e homály osztatására. Nem mondom ugyan, hogy igyekezzék, ki csak szerét teheti, orvosi könyvek tanulásába merülni: ettől mentsen Isten; az ekként nyert ismeretek — közönségesen veszélyesek, mert egy sajátságos kórba ejthetik az alapos készütséget nélkülözö kíváncsit, mellyből nehéz a gyógyulás; de annyi igen is joggal megvárható mindenkitől, ki magát miveltnék óhajtja tekintetni, hogy azon élettani működésekkel, mellyek vele és benne minden pillanatban történnek, legalább fölületesen megismerkedjék. Legyen tehát szabad az emberi élet- és boncztanból valamit e lapok hasáiban közlenem röviden s a mennyire lehet, gyakorlatilag.

A fej bensejét az agyvelő tölti ki, mellyet három hártya burkol

be. Az agy kívül szürke, belül fehér, puha állományu, s megnőtt emberben körülbelül három fontot nyom. Az agy a lélek széke, innét indul ki minden érzés és mozgás. Az agy állományából 12 pár úgy nevezett *ideg* (nervus) származik. Az idegek tehát nem mások, mint az agy kiágazásai, hozzá hasonló állományuak, külformájukra, mint az erek, gömbölyü csőalakot mutatók. Ezen idegek arra rendeltetvők, hogy a külvilágról a behatásokat fölfogják, s azokat az agyhoz, a lélek központjához, bevezessék. Így megyen egy ideg a szemgolyóba, melly ott a szembe ható világosságot fölfogja, s azt villámgyorsan közli az agygyal, mi által a látás eszközöltetik. Ezen ideg okozza tehát a látást, úgy hogy ha ezen ideg szétmetszetik, megsérül vagy bármikép szenvedő állapotba jut, legyen bár a szemgolyó egyébkép még olly tiszta és egészséges, látás nem történhetik. Egy másik ideg behat a fülbe, s ott fölfogván a hangokat, bevezeti azokat az agyba, s ekként eszközli a hallást. Ekkép jut ideg a nyelvbe, az orrba, az ábrázatba, le a tüdőbe, a gyomorba stb. hol ezen részek életműködését eszközli. De, a mint érintettük, az ideg csak úgy képes ezen életműködések tényezőjévé lenni, ha az agygyal teljes összeköttetésben áll; egyik a másika nélkül tehetetlen. Ugy kell képzelnünk az idegrendszert, mint a táviridát; az agy képzli a villanytelepet, az idegek pedig a sodronyokat; egyik a másika nélkül tökélytelen. Az agyból jó ki tehát az idegek útján minden élet és akarat egyéb szerveinkbe; ezen befolyás nélkül nem láthat a szem, nem hallhat a fül, nem lélezhetnek a tüdők, nem verhet a sziv, nem emészthet a gyomor stb. — Az agy kibocsátván idegeit, tovább folytatódik a gerinczsontok által képzett csatornában, mint *gerinczagy*. Itt ismét 31 ideget küld szét, mellyek főleg a törzsökön, a végtagokon, mint kezeken, lábakon ágaznak el, s okozzák ezek érzését és mozgását, melly ismét akként eszközöltetik, mint az érzékeknél említett; pl. érintvén a lábat, ezen behatást fölfogja a lábon szétterjedt ideg s a gerinczagyon át beviszi az agyba, hol az tudomásul vétetvén, ugyanazon idegmozgató erővel ellátott rostjain visszafut s mozgásba hozatik a láb. Nem az erekben, izmokban s erek ináiban van tehát sajátlag az érző és mozgó erő, hanem egyedül az idegekben, mellyek a test minden egyes részét hálóként átszövik.

A nyakon fut le két nevezetes, hártýákól képzett cső, a *légső* a tüdőbe, a *nyelcső* pedig a gyomorba. A légső melül fekszik, s általa hat a beszívott lég a tüdőbe, mögötte találjuk a nyelvcsőt. Nehogy azonban nyelv alatt légen kívül egyéb is juthasson a légsőbe, ezt felül egy porczkemény fedő takarja akként, hogy a fedő a lenyelt falat által lenyomatván rajta háborithatlanul csuszhatik étel és ital a nyelvcsőbe. A légső hártýák által összefűzött porczgyűrűkből áll. E porczgyűrűk közt belül láthatjuk kifeszítve az ugynevezett hangszalagokat, kipányvázott s réssel ellátott finom hártýákat, mellyeket a föl s alá tóduló lég rezgésbe hozván, a hangot eszközlik.

A bordacsontok által képzett mellkasban ver a *sziv* s lélekeznek a *tüdők*. A sziv egy üres izom, melly közepén hártýa által ketté van választva. Ezen üregekbe folyton ki és beömlik avér és pedig akként, hogy a midőn két nagy ér összeszedvén az egész testből a szivhez visszasiető vért, azt a jobb üregbe önti: onnét ezen vérmennyiség egy másik éren átfoly a tüdőbe, hogy ott a lég behatása által tisztittassék, élenyittessék. Az itt megtisztult vér azután a tüdőkből visszaömlik a sziv balüregébe, hogy innét egy nagy éren át kilökessék és szétárasztassék az egész testbe. A szivnek hivatása tehát abban áll, hogy a vért magába gyűjtse, s azt ujolag kilökje, tehát tényezője a *vér keringésének*. Ezen örökös működés okozza az úgynevezett *szivverést*. — A két tüdő sokban hasonlít a szivacshoz, puha, víznél könnyebb, sejtes test. A légső t. i. a tüdőben ágazik el sok ezernyi finom csövekre, melly csövek okozzák a tüdők szivacsos alakát. E csövekbe hat a légzés által beszívott levegő, melly levegő itt áthatván a tüdőbe ömlő vért, a vér javítására szolgál, hogy a tüdőkből a sziv balüregébe ismét visszafolyó vér már mint megtisztult, élenyült vér érkezzék s hajtassék a test minden részeibe el. A tüdők földadata tehát a légzést eszközölni, melly által részint már a test fentartására többé nem alkalmas vér ismét képessé tétetik, életet nyer, részint az ujonnan alakult nedvek vérré változtatnak át, mert lég, s különösen ennek egyik alkatrésze, az éleny, az a hatalmas tényező, melly mint mindennek a természetben, úgy a vérnek is életet ad. — A vér tehát, a mint mondatott, a sziv balüregéből egy vastag érbe löketik ki. E vastag ér — függér — azután a mint a testben tovább folytatja útját számos ágakra szakad, s nincs rész

testünkben, hova szét nem terjedne. Ezen egyenesen a szivtől jövő érnek legparányiabb elágazásai is tehát tiszta, a tüdők által megélenyített vért visznek, s azon sajátssággal bírnak, hogy sziv módjára lüktetnek, honnét is *ütereknek* mondatnak. Az üterek tehát nemcsak karjainkon találtatnak, hanem minden egyes részünkben. Az üterek mindig vékonyodván, hajszálnál finomabb hálózatokat képeznek; ezen hálózatokból a vér kiizzadván a test szöveteibe tápláló, képelő alkatrészeit, hasonló finom erekbe folydogál tovább, mellyek lassanként szinte megvastagodván visszavezetik a már táplálásra többé nem alkalmas vért a sziv jobb üregébe. Az ekként a vért a szivhez visszavezető erek, *visszereknek* mondatnak, s a többi közt kékes színök- és felületes fekvésökre nézve különböznek az üterektől. (Vénák és artériák.)

A mellüregét a hasüregtől egy vastag hártýás izom rekeszti el, melly a két üreg közt kipányvázva harántan fekszik. A hasüregben találjuk mindazon szerveket, mellyek az emésztés eszközülésére rendeltetvők. Ezek közt legfontosabb a *gyomor*, egy hártýás tömlő, mellyben a lenyelt eledel péppé dolgoztatik föl. Történik pedig e földolgozás részint a gyomor mechanicus működése által, midőn az eledel a gyomor egyik oldalától a másikhöz dörzsöltetik, részint a gyomor vegyi nedvei által, mellyekben az eledel földolgoztatnak, meglágyittatnak. A gyomortól balra fekszik a *lep*, melly úgy látszik, arra van rendelve, hogy vért gyűjtven magába, ezt átvezesse a jobb oldalon fekvő *májba*, hogy abból ott *epe* készüljön. A májban választatik el tehát az epe, mellyből egy adag folyton készen áll az *epehólyagban*, hogy étkezés után bekövetkezvén az emésztés munkája, ezt az epe azonnal ténylegesen elősegithesse. Az epe olly annyira lényeges alkatrésze az emésztés tényezőinek, hogy megromlásával szükségképen megromlik az emésztés is. Miután pedig az epehólyag a bélbe nyilik, s itt az epe a gyomor által már péppé dolgozott emésztéssel vegyül, és ekként az emésztés munkája a hasüregben bevégeződik: nem marad egyéb hátra, mint-hogy azon nedvek, mellyek ekként az emésztésből nyeretnek, számos finom erek által beszivattassanak, ezen nedvek egy vastag érbe összegyűjtessenek, s előbb a sziv jobb üregébe, aztán a tüdőbe vezetessenek, hogy itt a lég által piros színt nyervén, vérré változzanak. Ezekből látható, hogy minden lenyelt étel- és italból a természet által a nedvek gondosan oda idomittatnak, hogy belőlük vér készülhessen. Nagy a mennyisége a testben keringő vérnek, de szükségese is van arra a testnek, mert a vér táplálja minden legparányibb részünket. Az erek, mellyekben a vér kering, a hajszálnál sokkal finomabb hálózatokat képeznek, mellyek áthatják minden szöveteinket a legvékonyabb hártýától a legvastagabb csontgyurmáig. A vérből izzadtatik ki a nedv, melly megóvja testünket a kiszáradástól, a vérből képződik vissza a testnek elkopott, elhasznált állománya, vérből készül a nyál, melly nélkül lehetetlen volna nyelvünk és beszelnünk, vérből a köny, melly szemünk átlátszékonyosságát s szabad mozgását segíti elő, a nyák, az epe, vizelet stb. mind a vérből választatik ki. A takarékoságnak remek példáját láthatjuk a szervezetben; itt csak a végkép haszonvehetetlen részek küszöböltetnek ki; mindaz pedig, a mit a természet még földolgozhat s magáévá tehet, szorgosan megtakarittatik a testben; így pl. azon része a már elválasztott nyálnak, mellyet ki nem köpködünk, vagy a gyomorba le nem nyelünk, újra felszívódik a vérbe, s átváltoztatik azzá a mi volt, vérré. Mint semmiben a világon, úgy szervezetünkben sincs megállapodás; örökös működésben találjuk itt a természet teremtő erejét; képződés, elpusztulás és újra képződés színhelye testünk. E bőr, ez izmok, e csontok, mellyeket látunk és tapintunk, nem azok, mellyeket születésünkkel magunkkal hoztunk a világra; minden mozdulat, minden légzés, minden gondolat elkopott valamit testünkől, de ugyanazon mértékben, sőt kedvező körülmények között, kétszeresen pótolja vissza a vérből a bennünk élő visszateremtő erő.

Végre mellözve egyebeket, szóljunk még azon készültekről, mellyek által a mozgás végbevitetik. Ezek az *izmok*. Az izmokat közönségesen husnak nevezik. De nem idomtalan hustömegek azok, mellyekkel mozgásainkban a legbámulatosabb ügyességet fejtjük ki, hanem a legszabályosabb, matematikai pontossággal kimért ruganyos rostkötegek, mellyek egymástól különválva, egy csonttól a másikhöz tapadnak, s minthogy ruganyosak, midőn összehúzódnak, egyik csontot vagyis egyik tagot a másikhöz közelitik, vagy eltávolítják a szerint, a mint akarjuk. Az izmok azon végei, mellyek a csontokhoz tapadnak, s a tagok mozgását elősegitik, *inaktól* álla-

nak; az inak tehát nem mások, mint az izmok folytatásai, illetőleg végei, mellyek azonban csak akkor képesek mozgást eszközölni, ha izmokkal tökéletes összefüggésben vannak. A mozgást e szerint az izmok s ezek inai eszközlik, mellyeknek feszítőpont és alap gyanánt szolgálnak a csontok. Egy csont a másikkal pedig bizonyos hártvány által köttetik össze, hogy így a csontok között is lehessen mozgékonyosság. Minthogy pedig kezeink, különösen ujjaink sok

kisebb csontból tétettek össze, s nemcsak az izmok által, hanem ezen apróbb csontok egybekötő hártványai által is elősegítettnek mozgásaikban, kezeink ollyatén mozgási tehetséggel bírnak, minővel az alkotó egyetlen lényét sem áldotta meg. Kezeink ezen sokoldalú mozgékonyasága nélkül képtelenek volnánk mindazon nagyszerűségek végbevételére, mellyeket gondolkodó lelkünk tervez, s beszélő tehetségünk másokkal közöl.

Éder József.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

LXXIII. Levél. Saint Leon ur és Fleury Luiza kisasszony.

Egyszer hittünk a muszkának, akkor is rászedett. Hogy vártuk, hogy dicsértük előre, millyen szépek, hogy ugrálnak, hogy tánczolnak, nem is tánczolnak, hanem repülnek, nem is repülnek, hanem csak libegnek, sőt annyira nem is libegnek, hogy el sem jöttek. Azok a Bogdanoffék! Danai dona ferentes! Így jár az, a ki a muszkának hisz. Volnék csak a Politikai Ujdonságokban, majd beszélnek most Dunai fejedelemségekről és Montenegróról; így azonban csak Bogdanoffon tölthetem a boszumot, s most még hozzá Fleury kisasszony, francia magyar táncz, méhes ballet, és Saltarello, meg Saint Leon ur. Híre mehetett nagyon a mi Udvarhelyink ötven éves jubilaumának, hogy Saint Leon ur idejött hozzánk; talán ő is itt akarja arany menyegzőjét megünnepelni a táncz muzsájával; néha-néha meg hegedül is; mikor hegedül, akkor azt szeretném, ha tánczolna, mikor meg tánczol, akkor még jobban szeretem, ha hegedül. Első balletjából semmit sem tudtam kivenni, ennek meglehet, hogy egy részt az az oka, mert nem voltam az előadásán, a méhes balletjából pedig keveset tanultam, a mivel a Falusi Gazda olvasó közönségének szolgálhatnék; kivéve egy pár ujdontat fölfedezést, ugymint hogy Franciaországban akkora méhek vannak, mint egy kisasszony, azoknak az a rossz szokásuk van, hogy az alvó embert megszipkedik, hogy azokat továbbá muzsikaszóval lehet kényszeríteni, hogy rajt ereszenek, végre egy dzirdzon kasból gyerekfejű nyüvek dugják ki a fejeiket, a min maguk a méhek is nagyon látszanak csudálkozni; végződik a ballet általános csipkedésen és vakarózáson, melly pantomimikát én addig is sokszor bámultam már a közéletben, csak hogy nem tudtam, hogy az ballet. — Hanem mind ez persze csak a méhes gazdákat érdekli s úgy látszott, hogy a publikum közt kevés műkedvelő akadt, a ki annak a táncznak az izlelésére hajlamot mutatott volna, a mit az ilyen nagy méhek járnak.

Végül a francia művész pár valami polkából kerekített oláh tánczot járt el eredeti nemzeti gyócsos-tól öltözetben, hozzá tartozó pisztolyölvöldözéssel; sub tituló: „*eszményi magyar táncz.*“ Csak az ne állt volna legalább a színlapon, hogy ezt a tánczot többször eljáratta már hasonló czim alatt a párisi színpadokon. Az különösen jeles gondolat benne, mikor a tánczos legyezi a tánczosnáját. A kik valaha csárdást tánczoltak, képzeljék maguknak azt a helyzetet táncz közben és próbálják utánozni. Egyébiránt elhiszszük, hogy ebben a roppant melegben jól eshetett Fleury kisasszonynak a legyezgetés; — mi is jobban legyezgetnök, csak az a Bogdanoff ne szedett volna rá, de már most dühbe vagyunk hozva, mint a falusi vendég, a ki „Schinken“-t mutatott a pinczérnek, aztán „Schnecken“-t kapott helyette. — *Kakas Márton.*

Véletlen találkozás.

1809-ben a francia háboru idejében történt. Győr városát a parancsnok, Péchy, mérnök-ezredes, maroknyi sergével tíz napig rendíthetetlenül védelmezvén, végre, jun. 24-én csakugyan feladni kényszerült; mellynek átvételével Narbonne, francia tábornok, minthogy a nagy hadsereg élelem szükében volt, rögtön rendelést tett, az ott találtató gabna, zab stb. Bécsbe szállítása iránt, hol akkor a francziák főhadiszállása találtatott; — mi végre Győr- és Komárommegyéből számos fuvarost parancsoltak össze, kiknek az élestárt Ebersdorfbá, Bécsből két órányira, a francziák központi eleségtárába kellett vinni.

Tizenhárom komárommegyei szekeres legkésőbbre, jul. 4-én, két nappal a wagrami nagy ütközet előtt ért be Ebersdorfbá, — s ott rekedvén, a csata után nem eresztették el őket, hanem a Dunán áthajtották, s a csatamezőről még harmad nap is halottakat hordattak velök a folyamba, aztán szekereket lovukat elszedték, hogy velök a kórházba sebesülteket szállítsanak. A parasztokat pedig, kik keservesen panaszták, hogy már harmad napja, falatot sem ettek, beküldötték Bécsbe, — ott majd kapnak enni- és italt.

Jul. 8-án reggel Márton József, az ismeretes szótárkészítő és nagy tudományu, s lankadatlan buzgalmu író, ki akkor a bécsi egyetemben magyar nyelv és irodalom (díjtalan) tanára volt, összetalálkozik az emberekkel, s megszólítja: hol járnak itt, földi? Ezek elmondják viszontagságaikat, hozzátevéen, mikép, már negyed napja, semmit sem ettek, s szekereik- és lovaiktól megfosztva, koldusokká lesznek. Jöjjenek utánam, szól Márton, főzetek, én, a mit lehet.

Bécsben akkor füstölt husnál egyebet kapni nem lehetett. Kenyérért fél napig is kellett a sütőknél várakozni; a lisztvásárlók pedig százankint háltak a lisztpiacra, hogy huszonnégy óra mulva néhány itcze lisztet kaphassanak.

Mig az étel főtt, a szegény emberek kiállott szenvedéseiket részletesen elbeszélétek. Márton meggondolkozik: vajjon nem lehetne-e segitni nyavalyásokon? Azalatt hát mig ettek, elment Teremin államtanácsoshoz, előterjesztette a szekeresek szánelomra méltó sorsát, olly megjegyzéssel, hogy ha azt a francz. csász. (Napoleon) tudná, lehetetlen, hogy ne könyörülne az ártatlanul szenvedőkön. Teremin bemegy a miniszterhez, s a dolgot előadja. A miniszter kiküld, hogy Márton a parasztokat vezesse fel hozzá, s állítsa az udvarba, szemléje alá. Ez megesvén, levelet irat a miniszter, mellyet Mártonnak olly izennel kézbesített, vezesse földieit hg. Arrighihez, a hadsereg főfelügyelőjéhez, ki az erdélyi cancellária épületében volt szállva. Benyujtván Márton a miniszter irását, kis időre kiküld a herceg, — az embereket leviszik az éléstárba, hol mindenik 5 kenyeret kapott; Mártonnak pedig, ismét, a városi térparancsnokhoz, Hulin tábornokhoz szóló levelet adtak által. A kenyeret Márton szállásán lerakva, a térparancsnokhoz mentek hát, ki az irás megolvasása után négy rendőrt adott az emberek mellé, hogy őket az ebersdorfi térparancsnokhoz kísérjék. Ott még az nap egyenkint szekeret s az előbbinek megfelelő számu lovat nyervén, este bejöttek, Mártontól a letett kenyeret elvinni.

Érzékenyen hálálkodtak a szegény emberek Mártonnak, irántok tanúsított jólelküségéért, megjegyezvén, mikép egyikök sem kapta ugyan vissza tulajdon szekereit, s lovát, de többnyire mind jobbat kaptak. — Majd mind más-más helységről valók voltak.

1824-ben, augusztus vége felé Mártonnak egy régi barátja Bécsbe járván, evvel Pestre leutazott. — Egy délelőtt, 11 óra tájban Kocsra érnek. A fogadóban találják a birót néhányad magával. Márton utitársa kérdi:

— Biró uram, az én apám itt iskolamester volt, így s így hívták: nem emlékezik reá?

— Nem biz én, mert még ötven esztendősem vagyok ugyan; de megöszültem, mert a francziák 1809-ben egész nyáj juhontól megfosztottak, — azután meg két esztendőre, majd minden vagyonom porrá égett; hanem ime, eskütt uram szinte hetven esztendősem, ő talán emlékezik reá.

— Nem én, uram. Én is sokat szenvedtem a francia háboru alatt; az én emlékezetem is nagyon gyöngé. A francziák Győrbe hajtottak volt fuvarra, hol zabot raktunk fel, s azzal majd Bécsig tereltek. Akkor lett az a nagy ütközet; átalverték bennünket a Dunán, mellybe aztán a holttesteket csaknem másfél napig kellett hordanunk, éhen-szomjan, mert kenyérünk elfogyott volt, s a francziák egy falat élelmet sem adtak. Aztán elvették szekereinket, lovunkat, s beküldtek Bécsbe, hogy ott majd enni kapunk. Itt szerencsére egy magyar meglátott, s megszólított, sőt hallván sanyaru állapotunkat, magához vitt, s jól tartott bennünket, azután mindenfelé hordozott. — Ekkor Márton kivessi az eskütt szájából a szót, s folytatja a történetet. Hallgatja az öreg, végre így szól:

— Ugy volt az uram, de hát hogy tudja azt?

— Hiszen magam voltam a vezető, földi, — nem ismer?

Lehetlen volna leirni az öreg megindulását, valamint a jelenlevők csodálkozását e váratlan találkozáson, 15 év mulva. Az utazók csak késő este mehettek tovább, mert a biró s mások, cselédjeiket a szőlőbe kiküldvén, addig el nem eresztették őket, mig szekereket baracczkkal, torzsátlan körtével stb. meg nem rakták.

K . . . n.

Irodalom és művészet.

+ (Pályázási eredmény.) A pesti cs. kir. egyetem hittani kara által a Horváth-alapítványra kitűzött következő pályafeladványra: „Készítsessék, hit és történet alapján kézikönyv, melly könnyű s világos előadással, értelem és szívhez szólóval, a görög nem egyesülteknek a római kath. anyaszentegyházzal egyesülését fejtegetse,“ négy pályamunka érkezvén be, közölök a bírálók többsége az „Exordium ab unitate proficiscitur“ jelíggel ellátott műnek ítélte oda a jutalmat. Szerzője Horváth Ferencz hittudor s a bajai főgymnasium igazgatója. Dicséretre méltóknak találtattak a „Beszarion“ és az „Egy az Ur, egy a hit, egy a keresztység“ jelíggel munkák is. Az előbbinek szerzője Draxler János balassa-gyarmathi káplán, az utóbbi Gyarmathy János hittudor, somlyó-vásárhelyi plébános.

— (A „Hétköznapi könyvtár“ 6. és 7. ik füzeté megjelent.) Tartalmát teszi az Ismerettár folytatása, mellyben betűsoros rövid czikkeken sok hasznos tudnivaló mondatik el a terjedelmes kettős füzetben. Betűsor szerint Bertanfitól — Bostonig terjednek e czikkek. (E füzet egyuttal az I. kötet vége, s a II. kötet I. és 2. ik füzeté). A szöveget ismét számos csinos fametszés díszíti.

— Megjelentek, s Pesten Kilián, Lauffer és Stolp, Magyar, Müller, Osterlamm, Pfeifer és Buczászky urak könyvkereskedésében, s a szerzőnél (Józsefváros, József-utca, 23-ik szám) megszerezhetők :

A *Pythagorász szorozás és osztás táblája* a visszás-jegyű vagyis hiányszámokra és általános (betű) számjegyekre is kiterjesztve Sasku Károly által. Ára 6 pkr.

Továbbá: *As összeadás és kivonás táblája* a visszás-jegyű vagyis hiányszámokra és általános (betű) számjegyekre is kiterjesztve. Készítette Sasku Károly. Ára 3 pkr.

Ezenkívül: *Ráth Mór* könyvkereskedésében (váci-utczában „a vastuskóhoz“) s a szerzőnél megszerezhető :

A *többszörözés és többsztás* (hatványozás és gyökvonás) és a *logarithmusok alapjai táblája*, mind egész, mind tört, mind határozott, mind általános (betű) számjegyekkel, a visszás-jegyű vagyis hiányszámokra is kiterjesztve. Készítette Sasku Károly. Ára 12 pkr.

Mind a három tábla el van látva a szükséges magyarázattal. — A szerző a nála vevőknek minden szárra tiz ingy példánnyal szolgál. — Ezen táblák közül az összeadás és szorozás táblái szükségesek minden akár fiu, akár leány-gyermeknek, mert azokból az egyes számok összeadását és kivonását, szorozását (az ugynevezett egyszerűt vagy kétszerkettőt) és osztását magától is megtanulhatja; a többszörözés táblája pedig minden algebrát tanulónak szükséges, főleg a logarithmusok alapos megértése végett; de szükségesek az algebrát tanulónak az összeadás és szorozás táblái is, már csak annál fogva is, hogy azokból a visszás-jegyű vagyis hiányszámokról helyes fogalmat szerezhetnek, s az azokali számvetést megérthetik, mint szintén a betűkkel számvetést is. — Mind a három tábla a tanítóknak is nagy nyebbségül szolgál a számtan tanításában, a mint ezt a táblákon levő magyarázat bővebben megfejtí.

Ráth Mór könyvkereskedésében kapható még: *Általános országállapot-tan*. Irta Sasku Károly. Ára 20 pkr.

+ („*Album az ifjuság számára*.“) E cím alatt jelent meg közelebb Prágában Kober kiadónál egy jeles irodalmi vállalat, 4-rétű, 11 ivnyi finom velinpapíron 1 aczélmetszettel s 4 kőre rajzolt képpel. E díszes kiállítás anthologia a jelesebb magyar s német költőknek az ifjuság számára válogatott költeményeiből van összeszerkesztve, mellyek benne magyar és német nyelven olvashatók. A munka gr. Nádasdy Lipótné, szül. Forray Julia grófnőnek van ajánlva.

+ (*A pesti növendékpapság*) magyar egyház irodalmi „Munkálatának“ ez évi folyama következő tartalommal jelent meg: 1) Szent Ambrus milánói püspök az egyháziak kötelmeiről irt három könyve. A szerző Paulin szerkesztette életrajzával, Krabinger J. György kiadása után. 2) Aranyászu sz. János konstantinápolyi érseknek a papságról irt hat könyve. Montfaucon Bernard kiadása után. 3) Magyar földi palmaágak, vagyis magyar hitbajnokok ismertetése.

+ (*Környei János tanártól*) egy kis könyvecske jelent meg az új pénzről következő tartalommal: „*Milyen lesz az új pénz? Hogyan kell az új pénzt pengőpénzre, ezt ismét új pénzre, valamint a váltópénzt új pénzre változtatni?*“ Kiadta Ráder Antal Székesfehérvárott. Ára 6 pkr.

+ („*Társalgó*“) cím alatt egy új hetilap jelenik meg augusztus elején, mellynek tulajdonosa Kandó József, kiadója és szerkesztője pedig Boross Mihály, a „Kalausz“ volt szerkesztője, lesz. A lap ára félévre 1 ft. 30 kr.

+ (*Gróf Lázár Kálmán*) legközelebb egy történeti regényt fejezett be „Vardár Ali“ cím alatt, mellynek tárgya a török nemzet regényes történelméből, Ibrahim zultán korából van merítve.

+ (*As „Erdélyi történelmi adatok“*) című s gróf Mikó Imre által szerkesztett és kiadott jeles műnek III. kötete megjelent, s a történelemre nézve nagyszámu igen becses adatokat tartalmaz.

+ (*As első naptár jövő évre*) már megjelent e cím alatt: „Sárospataki népszerű naptár 1859-re.“ A sárospataki ref. főiskolai testgyakorló-intézet javára szerkesztette s kiadta Antalfi János, tanár. Ára 12 pkr. Tartalma a rendes naptári részen kívül sok mulatságos és tanulságos cikket hoz. A kiállítás igen csinos.

○ *Gyürky Antal* mint szerkesztő előfizetési felhívást küldött szét, a már féltévtől fennálló *Borászati Lapokra*, mellyben elmondja, hogy a szőlőmivelés és bortermelés lehet hazánkban a legjövődélmezőbb iparág; de csak úgy, ha szőlőinket rendszeresen miveljük s borainkat czélszerűen kezeljük, s ha azokat a kereskedésbe hozni képesek vagyunk. A „Borászati Lapok“ feladata hatni a szőlőmivelés s borkereskedés emelésére. Előfizetési ár félévre 3 pft., egész évre 6 pft., negyedévre 1 ft. 40 pkr. Az előfizetések a „Borászati Lapok“ szerkesztőségéhez czimzendők.

+ (*A nemzeti színházban*) nem sokára „Szerelem és féltékenység“ című régi, de mint mondják, igen mulattató angol vigjáték fog színre kerülni Tóth József fordítása után.

+ (*Hollósy L.-né asszony*), miután június 24-én Erkelnek „Báthori Mária“ című szép operájában a városi közönségtől bucsut vett, Buziásra indult, hol egész szabadságidejét atyja és testvérei körében fogja tölteni. Hogy kedves csalogányunk távolléte alatt a közönség ne legyen kénytelen az operai előadásokat nélkülözni, színházunk igazgatósága Charton-Demeure asszonyt szerződöttet hat vendégszerepre, kit július hó közepére várunk.

+ (*Egressy Gábor*) jeles színművésznök Nagyváradon vendégszerepel. Eddig nem igen örvendetes tudósításokat vettünk az ottani közönség színházjárásáról. De hiszen ott még melegebb lesz, mint itt. Egressy Gábor június hó 17-én, mint vendég először lépett föl Nagyváradon; a különben sem nagy szinkör félig sem telt meg. Másnap, ugyancsak Egressy föllépteül az

„Egy pohár víz“ című vigjáték adatván, a közönség száma még kevesebbre olvadt. A harmadik előadás végre némileg helyreütte a két elst.

+ (*Frank Ignác jeles zenezszerzőktől*) nemsokára ismét két csárdás fog megjelenni „Flóra csárdás“ és „Álmaim Flórához“ cím alatt. E csárdások megírására jeles fiatal művésznök, Munkácsy Flóranak pápai vendégszereplése adott alkalmat. A „Flóra csárdást“, melly címét az ő nevéül nyerte, fiatal művésznök adja ki a színházi nyugdíjintézet javára.

+ (*Graff Károly*) hessen-kasseli udv. első hegedűművész, ki jelenleg szabadságidejét használván, szülőföldjét Pécsét látogatja meg, visszautaztában a nemzeti színpadon is szándékozik művészetét egy hangversenyben bemutatni. A fiatal művész Vieuxtemps tanítványa s kitünőleg játszik hegedűjén.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

** (*A gazdasági állatok törzskönyve.*) A magyar Gazdasági Egyesület bizottmányt nevezett egy országos állattörzskönyv iránt javaslatot készíteni. A bizottmány ez érdemben elkészíté javaslatát, mellyből a következőket mi is közöljük. Az országos törzskönyvvezetés czélja: a *tenyésztés minden irányában legjelesebb tiszta vérű állatok feltüntetése, tenyésztésök biztosítása* az evidentiában tartás által, valamint az országos állattenyésztés felvirágoztatása a tiszta fajú tenyésztési források országos ismertetése által. A törzskönyv czéljából önként folyik: miszerint csak tiszta vérben jeles tulajdonok által kitünő törzsállatok foglalhatnak helyet az országos törzskönyvben. Ezen értelmezés szerint a fő-törzskönyv négy könyvre szakad, ugymint: a) a lovak, b) a szarvasmarha, c) a juhok, és d) a sertések törzskönyvére. A lovak könyve három fejezetet nyer, u. m. *erő, gyorsaság és kitartás*. A szarvasmarháké három fejezetet: *tejbőség, hizalmasság, igaképesség*. A juhoké három fejezetet: *gyapjumenyiség, gyapjuminőség, hizalmasság*. A sertéseké három fejezetet: *hus, zsír és szaporaság*. Azon tulajdonos, ki tenyészállatait a törzskönyvbe iktatni kívánja, becsületszava lekötése mellett következő adatokat küld be a szakosztálynak: a) Pontos leírását az állatnak, valamint azon ismertető jeleket s adatokat, mellyek azt minden mástól félreismerhetlenül megkülönböztetik. b) A tenyésztési irányt, mellyet általa képviselnetni szándékozik, az igényelt előnyök bizonyítékaival együtt. c) Az állat származását, a meddig az felvihető. — A benyújtandó adatok alapján egy választmány véglegesen eldönti, vajjon az állatot fölveheti-e az országos törzskönyvbe vagy nem? — A tetteleg megtörtént fölvetel után az állat mindenkor tulajdonosa egyszersmind köteleztetik: *évenként* az anyaállat szaporulatáról vagy elvetéleiről, a fogonos hátatás és bekövetkezett szaporodás idejéről; *eladás* esetében elszállíttatása ideje- s helyéről; a *himulás* esetében végre, kimulta idejéről, a szakosztályt értesíteni. — A törzskönyv hitelessége tekintetéből a család bementő az egyesületből örökre kizaratik, s a kiállításról és pályázástól mindenkorra eltiltatik. — E törzskönyvön kívül nyittatik még az egyesületnél egy más könyv is, melly *keresztelési törzskönyvnek* nevezetik. Ebbe a tenyésztők bejelentése s a választmánynak birálata folytán azon állatok iktatnak, mellyek különösen sikerült *keresztelési párosításokból* eredvén, kitünő tulajdonságokat mutatnak s azon reményre jogositnak, hogy végre a tiszta vérben tenyésztett állatoknak szánt törzskönyvbe való iktatásra képesekké válhának.

— *Offenbányáról*, azon erdélyi nevezetes bányásztelepről, mellynek ismertetését a Vasárnapi Ujság mult évi folyamában közöltük, jun. 18-ról írják: Offenbánya, azonkívül hogy gyönyörű regényes szép helyen fekszik, és a tavaly magasztalt nagyszerű kohóval, meg az Aranyos folyó mellett épült és most tovább Kolozsvár felé nagy erélylyel épülő, a víz folyása szerint kacsaringós, gyönyörű uttal diszeskedik, nevezetes még azon jeles és nagy költséggel épült *vizárokról* is, mellyen télen, nyáron egyformán bőven jön az Aranyosból, mind a kohóhoz, mind pedig a kölyűkhöz (istámpokhoz) a megkívántató víz. Nemkülönbön megemlitendő azon nagyszerű faragott kövekből épült *gereblye*, melly a Topánfalva havasairól a folyón leeresztett, ezerekre menő ölfákat felfogja. Mégis fájdalom! Ezen nagyszerű költséges áldozatokba került bányászati művek daczára, aligha félbe nem szakad mind az érczolvasztás és tisztálás, mind pedig az érc próbálás, melly maga után húzná a bányászatnak is tetemes csökkenését. — Bárcsak a közelebről annyira magasztalt felsőbányai *ércslugolási* új találmány bennünket is kiemelne és megmentene az enyészettől! — Mert valójában nemcsak az idevaló bányász-nép tönkre jönne, hanem még az egész havasi messze kiterjedett népek legjobb élelmi, kereseti forrása nagyrészt kiapadna; holott eddig az egész környéknek Offenbányáról jött meg az ő mindennapi költő pénze és adója! (Jó volna, ez iránt az ércslugolás feltalálójához Felső-Bányára küldni. *Szerk.*) — Megemlitendő még, hogy itt a nemesebb érczenek körül nagy mennyiségben és széles kiterjedésben vannak még *vaskő-telepek*, mellyekből sok jó vasat lehetne természetni.

Vojth Simon.

— (*Buza-kiállítás egy szerkesztő hivatalban.*) E napokban egy becses küldeményt vett a V. U. szerkesztősége Komáromból, mellyet el nem hallgathatunk, annál inkább, mert valóban többet ér és a szorgalom ékesenszólóbb bizonyítványa sok szellemi terméknél, mellyek időszakonként szerkesztői tárházunkba vándorolnak. A komáromi küldemény, mellyről szólani akarunk, gőzhajón szállítottat le Pestre. A gőzhajóhivatal legénye egy 5 lábnyi magas lezsinórozott s lepecsételt tokkal nyitott be hozzánk, — a mellyet akár fiatal brugónak is nézhettünk volna, ha egy nappal azelőtt már nem értesültünk volna megérkezéséről. A tokban 8 csomó (bokor, fűrt) buza volt, szárán és kalászbán, mellyet annak termesztője M. J. ur (kár, hogy egész nevét nem írta ki) Komáromból küldött, hogy meggyőződjünk személyesen: *mennyi szemet adhat rendes kezelés és szorgalmas munkálat után a buza*. M. J. ur

t. i. figyelmesen olvassa lapunkat, s abból látta, hogy a komáromi kerti természetmenny kiállításának és Szarka János ur kertjének híre hozzánk is eljutott. A dolog megérdemli, hogy most az ő termékéről is szóljunk, miután lapunkban már többször olvasott „az illyes kisebb nagyobb tárgyakról.“ M. J. ur ugyan — mint írja — „a maga sorában szegény egyszerű ember; a földmivélés sem kenyeré, sem mestersége, de mégis ki kell vallania, hogy valami kicsiny természetkutatással bír.“ Van neki egy kis kertje Komáromban, mellyben próbatétel végett néhány négyszögöl földbe buzát ültetett. A földet a legnagyobb szorgalommal s renddel munkálta s most 8 elültetett szem eredményét küldé be hozzánk. Ez eredmény, ez áldott, dus 8 buzafürt ime itt áll előttünk — s bámulatra ragad! Egy-egy szemből 25—30 szár s ugyanannyi kalász nőtt ki s minden kalász 50—60 magot számlál. Tehát 1 szem buza szaporodása 1500—1800 szemet mutat fel! — holott a rendes, nagybani mivélésnél 10—15 maggal már áldott szemendőről beszélünk. Sőt M. J. ur azt állítja, hogy idei termése, az idő mostohaságánál fogva, silány volt s volt olyan esztendeje, hogy 63 kalásza is termett egy szemről! — Mindezek után pedig azt fogja mondani mindenki, hogy illy eredmény csak kicsinyben, aprólékos, fáradszatos kerti mivélés által érhető el — de érdekesnek tartottuk e tapasztalatunkat elmondani, annak némi csekély bizonyosságául, hogy az iparnak és szorgalomnak milly nagy tere van még a földmivélő közönség előtt s mennyi áldás rejlik még a hazai földben, ha annak termőerejét sokszorozni mindent elkövetünk! A hollandi paraszt az ő 5—6 holdnyi kis birtokán olly dus termést tud előállítani, hogy azzal egész háza népe bőségesen beéri, él és ruházkodik! — Köszönjük a komáromi küldeményt. Mindenesetre többet ér azon rosz verseknél, mellyeket ugyan azon postán kaptunk.

⊙ (A sertések fenéje és a juhok körömmérge) gyógyítására dr. *Szoboda Gusztáv* tanár port fedezett fel, melylyel már több sikeres gyógyítás történt is. Pesten kapható *Török József* királyutczai gyógyszerárában.

⊙ (A győri gőzmalom) minden helyiségeivel együtt aug. 16-án s illetoleg sept. 13-án délelőtt el fog árvereztetni.

⊙ (Faultetés.) A koronaországbeli községi előjáróknak kötelességévé tétetett, hogy a községben az egy év óta ültetett fákról kimutatást terjeszsenek elő.

Találmányok.

— (Kőpapirlemezek házfödélzetre.) A kőpapirlemezek, ugy látszik, mindig növekedő részvétre találják az építetők közönségénél. Ezen újabb találmánynak házfödélzetre való alkalmazását, a lemezeknek elismert tűz- és vízhatlansága ajánlja, mihez hozzájárul, hogy ezeket (nem, mint a cserépszindelyt, fagerendákra, hanem) finomabb vas gerendázatra szokás állítani; ugy hogy a kőpapirlemez-fedélzettek az eddig ismert tűzellenes építésmódok között még legjobban biztosítanak a tűzveszély ellen — a mi a biztosító-társulatok osztályozásából is kitűnik. Prága mellett Wisocanban *Brosche* és *Dorschner* gyára nagy mértékben foglalkozik illy lemezek készítésével, millyeknek négyszögölét 1 ft. 30 kron árulja. Mustrákat és használati utmutatásokat is szívesen küld a főraktár Prágában (Hibernergasse 1000. sz.)

⊙ (Új találmány.) Szegszárdon *Spányi Antal* ur új találmányu gyorsforraló gépre nyert szabadalmat. E gép fél annyi tüzelővel forralja fel a folyadékot, mint minden eddig ismert illy gép.

Balesetek, elemi csapások.

— (Krassón, Szatmármegyében) június 16-án — mint egy onnan vett levélben írják — délelőtt 11—12 óra közt tűzvész támadt, s három házat semmisített meg. A legelső láng fellobbanásával, a helység csaknem minden férfiai s munkatehető nők, vagy Szatmáron hetivásárra, vagy mezőn kapálni levén, még a segély reményétől is megfosztott, ide s tova futkározó nők és gyermekek kitért jajgatását leírni nem lehet; magam is, ki lélekjelenlétemet nem szoktam elveszteni, alig bírtam a helyszínére vergődni. Azon közben félrevertvén a harangok, megérkeztek a csendőrök; érkezett egy fél mérföldnyi távolságból lélekszakadva, a mezőről haza szaladgált, szófogadó s jámbor népet vízfordásra lelkesítő T. K. ur. — Amde nem volt víz, s bár e házak a Szamoshoz közel helyeztetvék, a kerülgetés miatt most ez is messze volt. És én a Szamosot (melly e vidéknek kenyéradó Nilusa, s *idem protector et hostis*, mint Hollandiának a tenger) még távolabbra árkolóknak szerettem volna, a delphii oraculum, Herodótnál olvasható ama szavait: „*Isthmus nec fodite, nec aggerate, quoniam si voluisset Jupiter, ita fecisset*“ fülökbe kiáltani. (Uram, uram, tudósító ur, hátha Jupiter korába való ezen felkiáltás? Szerk.) No de két oknál fogva akartam e tűzvészt tollam alá venni. Egyik az, miszerint ez a tűz is, mint legtöbb (már a mult évben egy zsidó fiu szöszbe lökött gyufával, csaknem végpusztulásunkat okozta) egy itteni lakos szeméjén vagy szemettel kivitt, vagy ott elejtett gyufáról keletkezett volna. Másik szóm van azok ellen, kik a megbukott s hatóságilag nem arra valónak nyilvánított bíró számadásába tudván azon pénzt, melly ennek előtte két évvel tüzoltó eszközökre beszédetett, okai, hogy jelenleg csak egyetlen egy jóraváló csáklya sincs, s nem borzadnak díszes templomukat, egyházi épületeiket, sőt saját magukat kockáztatni, vég veszélynek kitenni, a mi bizonyosan megtörtént volna, ha az Ur nyugoti irányt nem ad vala a szélnek! — B.

— (Tűzvész Bő-Sárákányban Rábaközben.) Sopronmegyének egyik községét Bő-Sárákányt is szerencsétlenség érte. Még nem is feledhették el azon tetemes vészt, melly 1849. évben június 5-én az egész községet elhamvasztotta, most ismét egy lesujtott villám új csapást hozott a községre. Június 25-én d. e. 11 órakor egy kisebbszerű felhőből az eső megeredt és csendesesen esett; délután 2 óra tájban rövid dörgés után a mennykő egy házba leütött

és egyszerre lángra kapott; ezt a legnagyobb szél követte, és így 9 ház és más gazdasági épületek lettek a lángok martalékává. Biztosítva közölök egy sem volt. Ennyi szerencsétlenségek közepett a bő-sárákányiak bár ismernék be a biztosítás jótékony célját és hasznukra fordítanák! — Ugyan innen írják, hogy széna meglehetősen termett, a gabonák is szépen mutatkoznak.

+ (Veszprém mellett egy csárdában) június 20-án következő szomorú eset adta elő magát: A nevezett nap éjjelen egy juhászbojtar mulatott e csárdában, s addig addig hajtogatta a tele poharakat, hogy neki bokrosodott, jó kedvében még a táncot is megkívánta. „Huzd rá azt a csárdást!“ rivalgott az egy szál cigányból álló bandára, mire az engedelmes more egész alázatossággal elkezd valami irgalmatlan polkafélet nyikorgatni. A juhászbojtar ezért olly dühbe jött, hogy a szegény muzsikusust egy ütessel kitörölte az élők könyvéből. A bűnös jelenleg a börtönben várja ítéletét.

Jótékonyaságok.

⊙ Császárság Felsője a magyar vallási pénzalapból a *perei* görög kath. főközség számára, a templom és iskola helyreállítása végett 500 pftot megajánlani méltóztatott.

⊙ (A pesti jótékony nőegylet) ez évi június 20-tól aug. 14-ig 398 szegény számára 4748 ft. 35 krt. utalványozott. A szemgyógyintézetben jelenleg hét egyén élvez ingyen ápolást. Az intézet kötő-intézetében pedig 18 egyéb munkára nem képes szegény talál foglalkozást.

+ (Szártory Károly) az érmelléki köbölkúti iskola kijavítására 80 pftot, s az építendő toronyra 20 pftot ajándékozott.

— Nagyvárádon, a vallásos szellem ihletésétől fölmelegülve, mérnök *Margitai Gábor* ur mult pünkösdi ünnepén egy 160 pft. értékű új ezüst keresztelő edényvel lepte meg az ottani ref. egyház hiveit. Ugyanezen jöltevő a tanulók mult félévi iskolai vizsgálatokor több kitünőbb növendéknek egy-egy pftnyi jutalmat osztogatott ki; a legközelebb következő közvizsgára pedig 5 pft. jutalmat tűzött ki olly föltét mellett, hogy azt a tanórákat legszorgalmasabban járó, legjobb igyekezetű s erkölcsű, szegény sorsu gyermekek nyerje el. Örömmel tudatjuk, a nemes buzgalom e hálás elismerésre méltó tényeit.

Mi újság?

⊙ (A herceg Eszterházy-féle sorsjáték) 40,000 pftos főnyerőjét Aradon egy polgárok által álló társulat nyerte.

⊙ (Természeti ritkaságok.) A „K. K.“ nek írják, hogy Erdélyben Angyaloson egy asszonynak van hat pár gyermeke, kik mind párosával azaz hat izben jöttek a világra mindenkor mint ikrek. — Kilényben egy tehén egyszerre három élettelen, de jól kifejlett borjut hozott a világra. — S.-Kőröspatakon egy kancának olly csikaja született, mellynek két első lába bokán alól, be volt hajolva s kifelé nem volt hajtható.

* (Villámórák.) Több bécsi palotába a villámórákat fogják behozni.

⊙ (Egészségi állapot.) Ez évi ápril hóban Pest különböző gyógyintézetekben kezelt alatt maradt összesen 4497 beteg; a megholtak száma, a kórháziakat nem számítva, 522; tehát 60-nal több, mint martiusban. Ezek közt 254 férfi, 265 nő volt.

+ (Lakatos Sándor táncmester) az általa szerzett „Ósapánk tobor-táncza“ betanítása végett Holdmező-Vásárhelyre meghívást kapott, honnan ugyanazon célból Szegedre fog menni. Ezen új szerzeményére pályázó zeneművek legjobbját gróf Fáy Istvánnak ajánlja, ki azt, mint halljuk, elfogadni szíveskedett.

⊙ (Posszonyban gyógyfürdő) jött létre, melly a felső parton egy iszapforrás felfedezése folytán keletkezett s máris sokan látogatják. A fürdőhelyet, vagyis a forrás medenczáját nádas és pázsitos hely veszi körül. Többen állítják, kik azelőtt mozdulni nem tudtak, hogy most már tagjaikat szabadon kinyújthatják. A nők különösen magasztalják a fürdőt s gyógyerejét a pöstyénihez hasonlítják. Az első, ki e forrásra fölhitva a közfigyelmet, egy Grünfeld nevű izraelita, ki közsvényben szenvedvén, itt gyógyulást talált.

⊙ (Még csak ez hiányzott!) Azonfölül, hogy az alföldön a szárazság miatt az aratás majd mindenütt silány, most még azon hir csap a gazdák füléhez, hogy a Bácskaságban a rasztinai pusztán vándor sáskák mutatkoztak. Ugy látszik azonban, hogy a csak tavaly lerakott tojásokból ott helyben keltek ki; tovább terjeszkedésük gátlására már hatósági intézkedés is tétetett.

+ (Utánzásra méltó példa.) Högyészről és vidékéről Tolnamegyéből következőleg írnak a „Sz. Közlönynek“: „Már többször tettek a lapok említést a *csibráki magán olvasóegyletről*, melly valóban meg is érdemli, hogy országsszerre körülményesen ismerjék, s a szép példát másutt is kövessék. Ugyanis *Csibrák* és *Kurd*, e két igénytelen helység műveltebbjei, áthatva az irodalompartól magasztos szellemétől, másfél év előtt közös akarattal azon üdvös határozatot hozták, miszerint az amugy is csupa szórakozásból üzött nemesebb játékok alkalmával a nyertes fél köteles legyen a nyereség felét az egyletnek olly célból átengedni, hogy az így bejött összeg tisztán a magyar irodalom pártolására fordíttassék és ezen üdvös határozat azt gyümölcsözte, hogy jelenleg a bejött összeg több lap járását s számos szépirodalmi mű beszerzését tette lehetővé. Csakis ennek s a két helység alig néhányra menő lelkesbjei buzgó irodalomszeretetének tulajdonítható, hogy a nevezett falvakba, csekély kivétellel, minden magyar lap jár. Ime, mint lehet a csupa szórakozásból üzött mulatságot hasznossá átvarázsolni! Vajjon van-e vidék, hol ezt, vagy ehhez hasonló üdvös egyletet ne lehetne az irodalom pártolására alapítani? S milly sokat nyerne illyesmi által az irodalom!“

— *A Dunaföldvári tüzvészről* írják a P. N.-nak: A f. hó 25-kén és következő napjain pusztított tűz egy templomot, 430 lak-, 124 présházat, 34 istállót hamvasztott el. Több emberélet lett a lángok martaléka. Leginkább a szegényebb osztály által lakott városrész pusztult el. A házak földig égtek, semmit sem lehetett a nagy szélvészen megmenteni. Mi nagy boldogság ilyenkor a gazdagság. Pest s a vidék gazdag emberei kenyeret s ruhaneműket szállíthatnának az éhezőknek. A gőzhajótársulat, ha akadna jóltevő, hiszszük, ingyen szállítaná a nyújtandó segélyt. Bizony jó lett volna, ha a gőzhajótársaság a tüzvész hírére rögtön néhány tűzoltó fecskendőt vitetett volna le. A dunaföldvári tetemesebb károsultak közt van Katona Zsigmond is, kinek deszkaraktára azonban biztosítva volt. De nem volt biztosítva a sok elégett épület $\frac{3}{4}$ része. Így sok család koldusbotra jutott, pedig legujabban is hánszor figyelmeztetett a lapok által a közönség, hogy milly csekély díjért lehet biztosítani a házakat s a butorokat is. De csak nem okulunk. Azt hiszszük, tán még sem ég le a ház; majd vigyázunk; házunknál senki sem jár a padláson, az istállóban, a pajtában égő gyertyával; vigyázunk a tüzhelyre, elrakjuk a gyermekek elől a gyufát, jól eloltjuk a gyertyát, a kocsisnak, a béresnek, a nyomtatonak, cséplőnek a boglyák, asztagok közt nem szabad pipázni; baj majd csak nem történik. Ezt gondoljuk és nem biztosítunk; de a szomszédságon, mint D.-Földváron történt, salátát önt le zsirral s kigyul a kémény s mert véletlenül szél is fujt, leég a helység, koldusbotra jutunk. Illy szomorú esetek elvégre tán meggyőzik a közönséget arról, hogy a legvétkesebb hanyagság a biztosítás elmulasztása. — D. Földváron a magyar biztosító-intézet is érdekelve levén, főfelügyelője Osztrovazky József tüstént a helyszínén volt, hogy a hazai társaság biztosítottjait azonnali kárpotlásban részesítse. Gyors megjelenése s méltányos eljárása még inkább megszilárdítja a bizalmat, melyet a dunaföldvári vidék a magyar biztosító-társaság keletkezése óta tanúsított a hazai intézet irányában.

☉ *(Halálhír.)* Herczeg Schwarzenberg Károly, Erdély cs. kir. katonai és polgári kormányzója, tábornagy, június 25-én Bécsben meghalt. A boldogult 1802-ben született.

Vidéki levelezés.

Hathalom (Veszprim), június 27-én. *(Még egyszer a Sz.-Lászlói fürdő s annak emelkedése.)* Hol volt, hol nem volt, még az operenciás tengeren is innen. — P.-T. . . . en volt egy ember, a kinek még szakála sem volt, s ezen embernek egyszer eszébe jut, hogy ő már két héttől fogva semmit sem irt az ujságba, s illő volna ismét valamivel a nagy világ előtt fellépni; így történt aztán, hogy egyéb tárgy hiányában nyakon ragadta a mi Bakony-sz.-lászlói fürdőt, s őn becses lapjának valamelyik tavali számában azt bemutatva, ujjnyi piszkot mázolt mind a fürdőre, mind a tulajdonos- és bérlőre, sőt csaknem még a vendégekre is. En ugyan nem kedvet, sem akaratot nem érezek magamban, valakinek *hazafias irányu* megrovogatásait czáfolgatni, de, mert tudom, különben is, mennyire hajlandók vagyunk sajátunkat, s így fürdőinket is ócsárolni, jónak látom, a fentebbi fürdőről méltánytalanul, de talán nem épen rossz akaratból elterjesztett kedvezőtlen véleményt — ha lehet — kijavítani. (Már hogy ne lehetne? *Szerk.*) Tagadhatlan, hogy e fürdő a legközelebb lefolyt pár évben némileg elhagyatva volt, s kivált a fitymálódó izlést ki nem elégít; de jó volt az nekünk ugy is, és sok kellemes órát töltöttünk ott kedélyes társaságban, pedig teljesen izléstelen embereknek nem akartunk tartatni mi sem. Avultság, kopottság és más efféle *-ság* és *-ség* észrevehető volt ugyan a butorzonon és kádakon, de szeny és rondaság soha. Elég az, hogy a fürdői közönség megelégedett vele, mert tudta, hogy nem lehet másé; azért nem lehetett pedig másé, mert az akkor még *osztatlan* állapotban levő gr. Eszterházy örökösök a birtokaikhoz tartozó szent-lászlói fürdőt nem adhaták bérebe egy évnél hosszabb határidőre, s nem tudva, mellyik testvérnek jutand Sz.-László, a közönség nem is akartak tetemesebb újításokat tenni, a bérlő pedig egy évi határidőre, kiki gondolhatja, hogy sokat nem kockáztathatott.

Most azonban a nevezett sz.-lászlói fürdő gr. Eszterházy Sándor urnak eszén osztályrészül, a nemeslelkű birtokos nem kimél semmi áldozatot, hogy fürdőjét a lehető legjobb hirre emelje, s olly lábra állítsa, melly a közönség igényeinek minden tekintetben megfeleljen. E végre a fürdőt Pántz József, győri gőzfürdő-tulajdonosnak adta haszonbérbe — bér nélkül, a legelőnyösebb feltételek mellett, ki is előbb csinosan elrendezve s felszerelve azt, már át is adta a közhasználatnak. — Most még egy két szót a fürdő ismertetésére:

B.-Sz.-László fekszik Veszprémmegyében, a győr-—veszprémi országutban fekvő Varsánytól félóránnyira, Pannon halmától egy óránnyira regényesen kedves hegy-völgyes vidéken. Ásványos vizének tartalma — orvosi vegy-bontás szerint — kénszes, kötött alkali, ammon-só, só-savany, vitriol-savany. Orvosi hatása mell baj-, csúsz- s különösen köszvényben igen jelesnek bizonyult be az eddig már vele élő betegeknek. Nagy előnyére van továbbá a fürdőnek, hogy a zirci j. orvosi székely is Sz.-Lászlóra tétetett, s Győrrel egy hetenkint kétszer induló társaskocsival összeköttetés nyitattott.

A fürdő teljes megnyitása f. hó 6-án történt egy dalidóval, mellyben Szomorú Józsi, győri kedvezőn ismert zenekara hozta ki világos virradtig, a lelket, lábat megrázó csárdásokat. Levelezői tisztelnél fogva a bálkirálynét is meg kellene említenem, én azonban jobb szeretnék egy némely *bálkirályról* szólni valamit, de most az egyszer mégis elhallgatom.

Végül még szabad legyen a jelenlegi fürdőbérlőnek négy szem közt azt az őszinte tanácsot adni, hogy igyekezzék az *árakat* kissé mérsékelni, hogy ez az egy panasz is eloszoljék; mert különben is jobb a sok krajczár, mint a kevés garas.

Kolompos.

Bécsi levél.

(Jun. 27-én. *Közhelyek és közérdekek, emlékezzünk régiekről . . . Magyar legény egylet.*) Szeretném bemutatni néhány sorban Bécs közhelyeit, még pedig legkülönösebben közmulató kertjeit. E kedélyes olympi ligeteket, hol a bécsi nép hősi versenyait tartja, s hol a babért elnyerni szintén nagy egyéni tulajdonok kívántatnak. Szívesen elvezetném az ismeretlen, mert a derült vidámság fűszerezi éltünket s régi közmondás „játékban ismerni ki az embert.“ Hirtelen azonban még nem tehetem azt, nem engedni a szél és por, melly mindent eltakarna szemünk elől. Illyen időben nem tanácsos hazulról kimozdulni. Ki ne olvasta volna? „Zörgeti a szél az ablakot?“ A sivitó szél és nehéz porfelleg, melly egész évben uralg, kiálhatlanná teszi e nagy várost igen élénken tüntetvén elő rosz fekvését. Bocsanatot kérek tehát, nem akarok serkinek sem kellemetlenséget tenni. Majd csak elmondom innen a szobából, mit eddig saját csekélységem látott és megjegyzett.

Bécsnek számtalan mulató helye van mind a városban, mind annak környékén. Ki azonban mindent egyben akar látni, annak elég megnézni a Prater és Unversumot. Az első roppant sétány a Lipótváros Jügerzeile nevű része végén, két nagyszerű gesztenyefa-sétánytól végig hasítva. Ennek közei lombos nyárfaerdőkkel beültetve, mellyek a legfestőbb csoportozatokat tárják szem elé. Már magában a nyárfa — milly kedves költői fa ez, valahányszor e sűrű erdőbe lépek, kedves tiszai vidékem, téged látlak bájjaidban meglapva. E roppant sétány két részre osztható. Az első kisebb; tele van sörházakkal, ringelspielekkal s mindenféle kuriosumokat tartalmazó bódékkal; a Prater elejét képezi. A másik nagyobb rész; lehet mondani lakatlan, itt-ott legfeljebb parányi fehér erdész-lakokkal közbe szúrva; a Duna partján húzódik fölfelé. Ezt nem keresi a tömeg, csak némely magányt szerető vetődik erre. Nekik a Prater addig tart, míg sörházat látnak. Itt lehet látni a kedélyes bécsi népet teljes elemében. Nem tehetni 10 lépést, már megint sörház és ismét sörház, magában értetődik, hogy mindenik tele van. Tekintsünk szét; itt, a szélső asztalok egyikén ül 3 mesterlegény s 3 nő; isznak rendületlenül, öt szót sem hallani tőlök. Távolabbi asztalon egy polgári családféle — szinte sörökéznek mindnyájan. Mert itt a nő némely balitéletfélék alól emancipálva van, sőt a 3 éves gyermeknek is kell már valamit élvezni. Különben ezek elég vigan beszélgetnének egymás közt, de a többi asztalokra reá sem néznek, valamint azok se reájok. Így megy ez mindenik asztalnál, élvezet a fő, mi az itczés pohárnál tovább nem tarthat. Senki mással nem gondol; magának is sok itt kiki. Zajos kedvet épen nem láthatni, csak lassan tolongnak, egy helyről a másikra. Ha valaki megelégette már a habos italt, meg költői illusiót szerezni magának, azaz felül a legközelebbi ördög motóllára vagy hintára, vagy ha épen nem olly harezias kedélyű, bemegy Paprika Jancsihoz, vagy valami állatseregletbe. Vándorol egyik helyről a másikra, itt-ott meg-megáll egy kedves német nótára, Ländlerjére, míg végre észreveszi zsebének lapos voltát s haza fordítja a gyalog rudat. Éjjel nagyot alszik reá, másnap veszi a tüt, kaptafát, vagy pedig némelyik fensőbb lény a tolat, s izzad és dolgozik egész héten, hogy jövő vasárnapra ugyanezt ismételhessen. — Különben a Prater az előkelő kocsi világnak is kedves helye, mint a hol ez legfeltünőbbén ragyoghat. Azért 2 roppant fasorán reggeltől estig soha sem szünik meg a kocsik végtelen sora. — A másik nevezetes népkert az Unversum, egész illyen kicsiben, mint a Prater nagyban, mert e mulató helyek általában egy jelleműek. — Ki most így a néphelyeket felkereste, látni fogja, hogy a bécsi nép mulatása igen csendes s inkább magába zárkózott. Ha leül, magában egész kedélyességgel elmulat, mással sokat nem törődik; felejt mindent, legfeljebb sörét dicséri vagy szítja. Egyáltalán mint ha semmire se akarna gondolni. Nők sehol sem hiányzanaks a botrányos népekeseket orczapírulás nélkül képes hallgatni.

Nagyobbszerű eseményünk, hogy a bástyát megkezdték a Stubenthornál is rontani, majd rá kerül mihamar a többire is a sor, igen sebesen haladnak. A Ferencz-József kaszárnyánál egészen meghagyatott, úgy hogy ez most egy egész külön erősséget képezend. Roppant szabad tért fognak nyerni s azzal vigasztalja magát a jó bécsi nép: a mennyit veszünk szabad tér s kilátás dolgában, annyit nyerendünk fényben s nagyszerűségben. Mert így a város képes lesz lakosainak bővebb lakást adni s szétszórt közintézetait, tálait s gyűjteményeit jobban összpontosítani. Ide fog hozatni a drámai színház is, akkor talán remény lesz, néha-néha egy-egy drámát is láthatni. Vigjátékot úgy is látunk havonként 30-or, s nem lesz kénytelen az ember, szomorujátékra kimenni a Csikósba. A multkor Hans Jörgel, a bécsiek Kakas Miskucskája (de korántsem Mártona) roppant perpatvart ütött, hogy egy angol lap bécsi levelezője a várszínházat vigjáték és posse tárházának nyilvánította. De bizony akárhogy lármázik ő kegyelme, igaza van az angolnak, egy héten 7 vigjáték a soknál is sokabb.

Emlékezzünk meg némi régiekről, mi most ismét ujja lett. A Csikós, Czikos álnév alatt ismét feltámadt, a Fünfhauseni nyári színházban mindenki rettentésére. Isten ments meg tőle mindenkit. — Rott az öreg Márton szerepében aratott diadalt, különösen „Végig mentem az ormódi temetőn“ — magyarul énekelte dallal.

Legjavát pedig mind ennek hagytam ime utóljára. Mert elismerést is kell szavazni egy olly testületnek, mint az itt keletkezett *magyar legény-egylet*. Ezen derék emberek, kik minden filléröket munkájokkal szerzik, egy testületet alakítottak, mellynek czélja lesz nemzetiségüket, különösen az irodalom utján, itt jobban megerősíteni, s magukat szellemileg is minél inkább kiművelni. A társaság számos tagnak örvend, felettök egy elnök igazgat, ki maga is nem más, mint egy pipafaragó legény, kiki pár forintot tesz be a közös pénztárba, mellyből nemcsak minden jelesebb magyar könyvet megszerznek (elég legyen említenem Hunyadiak korát) de még éneklésben stb.

is vesznek órákat. Könyvtárak, lehet mondani, eddig is gyönyörű. Az egész egyet napról napra erősödik a képesek időről időre a jelesb munkákat s folyóiratokat is mind megvehetni. Adja Isten, hogy szép czélműveket fényes siker koronázza.

Egyveleg.

+ (Meddig élhet az ember csupán vízzel és levegővel?) Weilheimben egy gazdag üveghuta-tulajdonos lánya 30,000 ftot vesztvén el, elmezavarba esett, s éhhalállal vetett véget életének. Mondják, hogy a szerencsétlen 56 nap vizen kívül mitsem vett magához, míg végre a halál megkönyörült rajta.

+ (Üdvös rendelet a pálinkaivás ellen.) Németországban a schwerini rendőrség a pálinkaivás megátolására következő rendeletet boosátott ki: Azon adósságok, melyek a korsókban, palaczkokban pálinka és egyéb égetett szeszitaloknak nyilvános helyeken való megvásárlásából eredtek, törvé-

nyes uton nem követelhetők. Azon adósságok, melyek az üvegekben és kis faedényekben itcze vagy kis átalag mennyiségben a szeszitalok országutoni megvásárlásából eredtek, csak 16 schillingig kötelező erejűek. Minden kereskedő, szatócs, kofa és más iparüzőnek 32 schillingtől 10 tallér birságig tiltva van, palaczk számra pálinkát vagy más égetett szeszitalt a borasztalnál kimerve eladni, vagy a vevőnek hitelbe ajánlani. — Hasonló rendelet másutt is üdvös hatása lehetne.

⊙ (Az óriás szőlőtő.) Freiburg mellett egy kertészház mellett álló szőlőtőn 800 szőlőfejet olvastak meg. Ki nem hiszi, szabadságában áll oda-utazni, hogy saját szemével meggyőződjék.

— Első Jakab angol király trónra léptekor: üdvözölő és hódoló feliratok között Shrewsbury városé illy loyál szerkezetű vala: Ó felséged oly soká uralkodjék, míg a nap, hold és csillagok állnak. „Istenemre,“ mondá a király, „ha én oly soká fogok, élni úgy fiamnak gyertyavilágnál kellend uralkodni.“

Színházi napló.

Péntek, június 25. „Lecouvreur Adrienne.“ Dráma 5 felv. Irták Scribe és Legouvé. Fordította Csepreghy. Jókainé adta „Lecouvreur Adriennet, mely Rachelnek egykor főszerepe volt. Lendvai és Szerdahelyi is jelesen játszottak. Michonet szerepe, mit ezuttal Szilágyi játszott, ismét sajnosan juttatta eszünkbe régi jó Szentpéterinket.

Sombath, június 26. „Fleury Luiza“ kisasszonynak, a párisi császári operaszínház első tánczosnőjének és Saint Leon urnak, a párisi cs. operaszínház, és a lissaboni kir. színház balletmesterének első föllépteül először: „Saltarello, vagy: A táncz bolondja.“ Ballet 2 felv. Szerzette és zenéjét írta Saint Leon. Ezt megelőzte: „Jól örzött leány.“ Vigjáték 1 felv. A vendégnő szabályos táncza és jellemző alakzatai több ízben tapsot idéztek elő; de feltűnőbb lelkesedést egyáltalában nem volt képes elővarázsolni. Saint Leon urról nem tudhatni, hegedűjátéka, vagy táncza érdemel-e kevesebb tapsokat. Balletszemélyzetünk jelesebb tagjait ezuttal többször élénken megtapsolta a nagyszámu közönség. A nálunk először látott ballettől, melybe különböző nemzeti tánczok vannak beleszőve, nem sok dicséretet mondhatunk.

Vasárnap, június 27. „Liliomfi.“ Vigjáték 3 felv. Szigligetitől. Ma még a magas publikum sem volt olly teljes számmal, mint más vasárnapokon; egyebütt pedig, kivált az előadás kezdetén, csaknem lámpával kellett keresni a közönséget.

Hétfő, június 28. Fleury Luiza k. a. és Saint Leon ur második föllépteül: „Saltarello, vagy: A táncz bolondja.“ Ballet 2 felv. Ezt megelőzte: „Robin orvos.“ Vigjáték 1 felv. Irta Premieray Julius. Francziából ford. Egressy Béni. Nagy hőség. Szép számu közönség. Mérsékelt lelkesedés.

Kedd, június 29. „Szökött katona.“ Népszínmű 3 szakaszban. Irta Szigligeti.

Szerda, június 30. Fleury Luiza k. a. és Saint Leon ur utolsó előtti föllépteül: Hangverseny. Ezt követte: „A méhek, vagy: A hang hatalma.“ Balletmismás 1 felv. Szerzette Saint Leon, zenéjét Halevy. Végül: Magyar tánczok. Mindezt megelőzte: „Szép molnárnő.“ Vigjáték 1 felv. — A vendég-tánczosok iránti lelkesedés közel a fagyponthoz; különösen, midőn az előadás végére ragasztott s Párisban componált és előadott „eszményi magyart“ járták. Becsüljük a jóakaratot és azért nem szólunk róla.

Csütörtök, július 1. „Guzman Johanna.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Verdi.

Szerkesztői mondanivaló.

2048. Hernád-Büd. Karsa T. urnak. — A korábban talált régiségek a s-pataki muzeumban is jó helyen vannak s igen valószínű, hogy a Nemzeti muzeum már birja más uton ama tárgyakat. Azon újabb ezüst pénzdarabot, melyet egy kapás ember talált Büd helység egy kertjében (Antonius Pius arczképével s név köriratával), igen méltónak találjuk arra, hogy a N. muzeum gyűjteményében helyet foglaljon. Át fogjuk adni — fogadja ön köszönetünket.

2049. Nagyvárád. Szt. J. — A cikk megérkezett. Egy másik, hasonlítvány van kezeink között, melyet előzményeinél fogva mielőbb ki kell adnunk. Csak azután kerülhet ön cikkére a sor, s reméljük akkor nem állandnak többé azon akadályok útjában, melyek ezt most valóban elállják. Annak idejében világosabban.

2050. Triesztbe. H. K. — Köszönjük a jó kívánatokat s hasonlókkal viszonzozzuk. Adja Isten, hogy lapunk iránti reményei — bár csak harmadrészben is — teljesüljenek!

2051. P. . . . Péter. Katona szobráról lesz alkalmunk elmondani nézetünket, midőn e szobor rajzát, mely készülöben van, lapunkban közölhetjük. Addig is szolgáljon ön némi megnyugtatósan azon kijelentésünk, hogy — dacára a fölmerült szigorú nyilatkozatoknak — a szobor egyáltalában nem botrányos és gyalázatára nem válik senkinek, sőt bátran üdvözölheti mindenki örvendetes tény gyanánt. De azért legyünk férfias türelemmel egymás iránt, s hallgassuk ki bárkinek jó szándékkal és okadatolva elmondott elnevelményét is. Ez a haladás útja.

2052. Módos. Rill József urnak. — Sem az egyes számok, sem az illető folyam nem kapható lapunkból. — A Tanodai Lapok t. szerkesztőjét ezennel felszólítjuk, hogy lapja 1856. évi folyamát, ha lehet, önnök küldje meg.

2053. Elhagyott, férjhez ment . . . Bizonyosan nem szereti a rossz versirokat.

2054. Tótfiba. Várjuk azon arkádiai leveleket. Az is szép vidék lehet, a melyről azt írja ön: Hajdan az u. n. ököljög uralkodott itt, most az ököl kifejtett, s lett belőle — hosszú kéz, a mi még rosszabb. A szorgalom igen nagy, most nem csak éjszaka, hanem nappal is — vizik a másét. A világosság halad, mert ritka hét, hogy valahol — tűz ne legyen stb. Bizony valószínűs Eldorádó!

2055. Hídvegi pusztá. H. L. M. — Az Edvi Illés Pál ur által lapunkban ajánlott „Rakkönyvecské“ iránt, melyet ön és több szüle önjártatva vár, maholnap körülményesebb, legalább biztosabb hírrel szolgálhatunk. Gondunk van rá, hogy e munka napvilágot lásson.

2056. Nagy-Dém. A „vasmegyei képek“-et köszönettel vettük. Rohonc és Szombathely kiegészítésül még melléjük illenek. Bizzék ön farsztöink szorgalmában.

Nyílt tér. *)

Bia helységének (Pest-Pilis) van egy nemes érzésű, hivatalának élni szerető, páratlan szorgalmu orvosa t. cz. Clementis József ur. Ki is nappali és éjjeli fáradozását egybesummázva, egy már a sírhoz közel álló, szegény sorsu, számos gyermekü atyát, a jó családnak s keresztyéni társaságunknak épen visszaadott: jól esik lelkennek láthatni a nemes keblü orvos urnak azon örömét, miszerint tökéletesen kielégítette érzi magát az által, hogy a szigoru sorsu családfe él, ép és egészséges. Isten adjon minden helységnek oly-lyan derék férfit, mint Clementis József ur, szivemből kívánom. Bián, jun. 28. 1858. — Veress Bálint, ref. pap.

*) E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelőséget a Szerk.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. napár	Gör.-orosz napár	⊙ Nap-		Izraell. napár	☾ Hold-			
			kelet	nyug.		kelet	nyug.		
Julius			Junius (ó)		Tham.				
4 Vasárnap	C 6 Ulrik p.	C 5 Bert	22 E 6	Özseb	4 10	7 58	22	11 36	0 36
5 Hétfő	Vendel	Vilm. S.	23 Agrip.		4 10	7 57	23	11 55	1 54
6 Kedd	Izaiás prof.	Izaiás	24 Ker. Jan.		4 11	7 57	24	* * *	3 16
7 Szerda	Vilib. Pulch.	Eszt. Del	25 Febronia		4 12	7 56	25	0 22	4 42
8 Csütört.	Kilián püsp.	Kilián	26 Dávidrem		4 12	7 56	26	0 57	6 6
9 Péntek	Lukreczia sz.	Anatolia	27 Sámson		4 13	7 56	27 (Simbu)	1 48	7 17
10 Szombat	Amália szüz	Fel. és 7f.	28 Péter böjt		4 15	7 55	28 Sab.	2 58	8 11

Holdnegyed: ● Ujhold 10-én 10 óra 40 perczkor este.

TARTALOM.

Toldi Miklós arczképe s páncélja (arczkép s rajzok). — A filu véne. Kuliffay Ede. — Mint szedték rá a prókátort 1636-ban? Pálffy Albert. — Lőcse (két képpel). — A pleiswitzer nagy tölgyfa (képpel). — A selyembogar. Érfy. — Valami az emberi élet- és bonczatanból. Éder József. — Tárház: Kakas Márton a színházban. — Véletlen találkozás. K—n. — Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Találmányok. Balesetek, elemi csapások. Jótékonyaságok. Mi újság? Vidéki levelezés. Bécsi levél. Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Nyílt tér. Heti naptár.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

Politikai Ujdonságok

1858-diki második félelvi folyamára.

Előfizetési feltételek:

az egymást teljesen kiegészítő két külön lapra együtt véve, július—decemberre

Budapesten házhoz küldve vagy postai uton 4 pft.

Csupán a Vasárnapi Ujság előfizetési ára félévre 2 ft. 30 kr

Csupán a Politikai Ujdonságok előfizetési ára félévre 2 ft. — kr.

Tiz előfizetett példányra egy ingyenpéldány. — A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik.

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala
(egyetem-utca 4. sz.)

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.